

steg

Tidsskrift for kristen folkehøgskole nr 1 • 2019 • 83. årgang

TEMA: Ledelse

Magne Lerø: **Kunsten er å motivere, side 7**
Carlos fra Chile: **Flytter hjem etter 30 år, side 27**

Kloke ledere fremmer dannelse

Vi starter 2019 med et temanummer om ledelse. Det er en god start, for bevissthet om ledelse er helt avgjørende for å kunne drive gode skoler. Og det er på ingen måte et tema kun rettet mot rektor eller mellomlederne på skolen, for vi utøver ledelse på alle nivåer på våre skoler. God ledelse på rektornivå likner da også svært mye på god ledelse av en klasse.

«I alt lederskap er det en liten, men ikke uvesentlig forskjell på å gjøre ting riktig og å gjøre de riktige tingene», skriver Paul Otto Brunstad i boken *Klokt lederskap*. For er det noe lederskap handler om, når alt kommer til alt, er det å lede en flokk med klokskap. Verktøy er bra, og nødvendig, men karakteren til han eller hun som skal bruke det, er langt viktigere. Hvis dannelse er et grunn tema i folkehøgskolen, bør elevene forvente at all ledelse på våre skoler kan stå som gode forbilder i elevenes eget dannelsesprosjekt. Derfor må ledelse i folkehøgskolen utøves med tydelig forankring i skolens verdier.

Det er mye å lære om god ledelse i dette nummeret av *steg*. Vi er takknemlig for at en så profilert journalist og redaktør som Magne Lerø ønsket å bidra med sine tanker. Han skriver blant annet om viktigheten av at lederen er glad i de han skal lede. Et vesentlig punkt. Rektor Ole Petter Hansson har viktige innspill om kjerneverdier og mål. Jeg er også glad for at vi nå har fått en ny fast kvinnelig spaltist i *steg*, internatleder Anne Gjerding på Molde folkehøgskole. Hun har spennende innspill å komme med, og jeg gleder meg til fortsettelsen.

Så kan vi lese om vaktmester Carlos som har hatt sin siste dag på Danvik og nå flytter tilbake til Chile etter mange år i Norge. Og som alltid, det er mye annet bra stoff å lese også. •

Titus 2,7-8:

**Vær selv et forbilde i gode gjerninger!
La undervisningen din være uforfalsket og båret fram med alvor, og la forkynnelsen din være sunn og uangripelig, så enhver motstander blir til skamme fordi han ikke har noe vondt å si om oss.**

Tom Arne, redaktør *steg*

Steg - tidsskrift for kristen folkehøgskole

Utgitt av Noregs Kristelige Folkehøgskolelag (NKF) og Informasjonskontor for kristen folkehøgskole Øvre Vollgate 13, 0158 Oslo

Telefon: 22 47 43 00

E-post: nkf@ikf.no

NKF på nettet: www.folkehogskole.no/nkf

Mål og visjon:

steg - tidsskrift for kristen folkehøgskole er medlemsblad for NKF, men har også som mål å nå ut til en bredere leserkrets både i folkehøgskolen, skoleverket, media og i samfunnet. *steg* skal være et blad for faglig fornyelse, inspirasjon og debatt knyttet til de kristne folkehøgskolenes hverdag, pedagogikk, formidling av kristen tro og arbeid med dannelse.

Utgivelser: Fire nummer i året

Redaktør: Tom Arne Møllerbråten

tom.arne@sagavoll.no

Telefon: 91 57 11 57

Journalist: Marit Asheim

Redaksjonsråd:

Tom Arne Møllerbråten

Marit Asheim

Andreas Melberg

Eleni Maria Stene

May Brit Drivdal

Sture Vareide

Design: Kristin Skeie Antoine, KSA_design

Trykkeri: 07 Media AS

Forside foto: Hans Olav Rein

Abonnement: Kr 200,-

Norges Kristelige Folkehøgskolelag (NKF)

Gunnar Birkeland, (leder NKF)

Ånen Tveit, Alta

Geir Ertzgaard, Solborg

Hilde Stavnem Børud, Stavren

Ingrid Rødset, Ålesund

Informasjonskontor for Kristen Folkehøgskole (IKF)

Kjell Konstali, Solborg (leder)

Erling Helland, Bakketun

Gunnar Birkeland, (leder NKF)

Anne Apesland, Grenland

Jens Rindal, Valdres

Sekretariat

Andreas Melberg, daglig leder, andreas@ikf.no

Marit Asheim, informasjonsrådgiver, marit@ikf.no

Johan Smit, økonomirådgiver, johan@ikf.no

Hilde Haugen, administrasjonssekretær, ikf@ikf.no

Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling, marie@ikf.no

Mette Røstum, informasjonsrådgiver, mette@ikf.no

Terje Wehus, informasjonsrådgiver, terje@ikf.no

Innhold

16 Ulike situasjoner krever ulik ledelse

18 Hvem blir du påvirket av?

20 Om dannelse og nestekjærlighetsledelse: Lærere må lede

23 Viktig å vise omsorg

25 Folkehøgskolenes reiseaktivitet - nok er nok

27 Vaktmester Carlos fra Chile: - Dette har vært mitt paradys

30 Jovisst var det folkehøgskoler i Amerika

33 Bok: Klokt lederskap mellom dyder og dødssynder

34 Bok: Sosialpedagogikkens mangfold

4 Strålende ledelse med tap

6 Sitater: Til ettertanke

7 Ledelse over alt

12 Pinnsvin, kjerneverdier og store hårete mål

36 Religion som bevegelse - å forske på tro

38 Manus til morgensamling

40 Internatlederen

43 Sett frå Botn: Mer enn ORD

46 Naturtilstanden - finnes den?

Strålende ledelse med tap

Av Andreas Melberg,
daglig leder i NKF og IKF

En baker i Valdres serverte meg verdens beste lefse. Han kunne gjort det stort, men ville likevel bare selge til fem butikker i nærområdet. «Vi taper penger, men vinner venner» var hans slagord. Lefsa ble best med passe stor produksjon, og han hadde det bedre i livet om han ikke drev større enn at han kjente alle sine ansatte. Ledelse med tap, men likevel god ledelse.

Et kapitalpreget samfunn er god ledelse ofte i klang med overskudd og evne til å vinne kunder. Bli best! Som musikk i mitt konkurransehode. Alle andre er motstandere, og kaprer vi trofeet, har vi ledet som kapitalen forventer. Målet om å lede til seier har av og til fått så stor plass i mitt folkehøgskoleliv at bakeren fra Valdres sitt mål om å vinne venner, er blitt rangert ned. Seier og best bunnlinje har kollidert med idealet om god ledelse som ansatt i folkehøgskolen og med kristne lederidealer.

Alle leder. I folkehøgskolen utfører alle mer eller mindre synlig ledelse. Vi jobber for at elevene skal ta ledelse i eget liv, i matsalen leder vi måltidet og rektor har lederansvar for skolen. Ledelse i et klasserom kan være totalt ulik fra en lærer til en annen, men fungerer like flott. Skal vi lykkes med våre ledelsesprosjekter, er det viktig med ledelsesidealer og ikke bare resultater. Folkehøgskolen og et kristent menneskesyn legger mer i potten enn poeng, penger og prestisje.

Resultat med bismak. Et praktisk eksempel: Som ung lærer i folkehøgskolen og volleyballtrener hadde jeg ofte gode resultater. Med en beregnende tilnærming til seier i hver kamp ble de fleste knep plukket fra kynismens verktøykasse. Laget på andre siden av nettet fikk gjennomgå med nedpsykende rop og kommentarer. Elendige mottakere på motsatt halvdel fikk alle server på seg. Spillere som ikke var gode nok i egne rekker, ble benket. Alt for å fremme resultat og vinne. Plassering på tabellen ble topp prioritet, og denne ledelsesfilosofien lyktes ut i fra spillets kode. Heldigvis hadde jeg en kollega som var tøff nok til å stille spørsmål om ledelsen var klok.

Kristent lederskap. I etterkant vant vi mindre, men vi hadde det både bedre sammen og fikk god relasjon til motstanderne. Det ble skapt et annet ideal for ledelse som jeg ser har større verdi enn vunnet kamp. Det er hva teoretikere nå kaller verdibasert ledelse, men har eksistert i flere tusen år.

Jesus peker på noe større enn å vinne seierskransen. Om ikke alltid praktisert i ett og alt, har kristne idealer vært et tjenende lederskap. Prestasjon og relasjon må harmoneres.

Folkehøgskole mer enn kapitalkrokodiller. Folkehøgskoler som vinner kampen om søkerne er trolig utrolig dyktige, men det er ingen automatikk i at den folkehøgskolen med flest søknader eller flottest internat trenger være ledet klokt. Gir vi elevene ledelse preget av bare bløtkake, fest og ingen protest, så kan kassen fylles og skolen hylles, men ingen danning oppfylles. Å lede folkehøgskole setter andre idealer til ledelse enn det Lars Lillo Stenberg kaller «Kapitalens krokodiller». Vi skal levere noe visjonært, og vi skal leve sammen som folkehøgskoler. Ikke uten konkurransen og bunnlinje som skjerper og motiverer, men også med bakeren fra Valdres som bevisst taper penger, men vinner venner. •

Foto: Jacob Repko, Unsplash.com

Til ettertanke

Dag Hammarskjöld (1905-1961) var FNs generalsekretær fra 1953 til sin død. Han etterlot seg dagboknotater som senere ble utgitt under tittelen *Veimerker*. Da boken kom ut på norsk for første gang, skrev forlaget at Hammarskjölds bok viste seg som «en religiøs og menneskelig selvavløring som neppe har sidestykke i moderne litteratur». Hammarskjöld karakteriserte den som «en hvitbok om mine forhandlinger med meg selv – og Gud».

I morgen skal du få noe vanskeligere å spille – i morgen, når publikum begynner å lete etter svakheter og du ikke lenger har meg i kulissene. Da først får du se hva du virkelig kan – .

Rolledrakten, masken du så omhyggelig la for å vise deg til din fordel, var muren mellom deg og den sympati du søkte. En sympati du først vant ved å stå frem med usminket ansikt. Stemmen som befalte ble først lystret da den jamret i hjelpeløshet.

To ganger har du nå gjort ham urett, til tross for at det var deg som hadde «rett». Eller rettere: fordi du hadde rett og derfor i selvgodhet og stupid maktfullkommenhet trampet frem over marker hvor hvert skritt traff ham som en smerte.

Foto: Tom Arne Møllerbråten

Ledelse over alt >>

<< Ledelse er på manges lepper for tiden. En kan få inntrykk av at det ikke er grenser for hva en kan få utrettet om man bare leder på den rette måten. Det er ikke så enkelt. Trender om hva som er god ledelse kommer og går, ikke like ofte som motene skifter riktignok. En del av det de fleste regner for opplest og vedtatt i dag, vil bli satt spørsmålstegn ved i morgen. Derfor trenger vi ikke være opptatt av «siste skrik» innen ledelse. Ledelse har vi holdt på med siden tidenes morgen. Selv om tiden og menneskene forandrer seg, er kjernen i ledelse mye det samme.

Av Magne Lerø, eier og redaktør av Dagens Perspektiv (tidligere Ukeavisen Ledelse).

Kjært barn har mange navn. I 1991 fant professor John Rott i San Diego 200 ulike definisjoner på hva ledelse er. I 2012 konkluderte professor Babra Kellermann ved Harvard slik: «Vi har ikke i dag bedre ideer for hvordan vi skal utvikle gode ledere, eller hvordan vi skal stoppe eller i det minste begrense dårlige ledere, enn vi hadde for hundre, for ikke å si tusen år siden».

Kan gå galt. Selv om det er forsket mye på ledelse de siste hundre, har vi ikke funnet en enkel formel for hva som er god ledelse. Ledelse er person- og situasjonsavhengig. Det som kan virke riktig for en person i en situasjon, kan bære galt av sted for en annen. Ledelse er å leve med usikkerhet. Det er risikosport. Vi vet ikke hvordan det ledere forsøker på, vil slå ut. Noen ganger går det helt galt med forsøk på å lede sterkere og mer effektivt.

En av de store lederguruene på 70- tallet var Georg Kenning. Norske næringslivsledere valfartet til USA for å sitte ved hans føtter. Og Kenning kom jevnlig på besøk til disiplene her i landet. I dag vil de fleste si at Kenning tok feil om mye. Han hevdet nemlig at en god leder kunne lede hva som helst og at bransjekunnskap og faglig kompetanse ikke avgjørende. Den som leder en barnehage på en god måte, bør kunne greie seg brukbart som leder i en bedrift. Det er å trekke poenget hans for langt. Men ved å fokusere på det som var felles uansett hva man ledet, fikk han fram kjernen i det å være leder. Det er

ansvaret og viljen til å lede. Ansvaret har en døgnnet rundt. Viljen til å lede driver en til å kommunisere med sine nærmeste og få jobben gjort sammen med dem.

Jesus – endyktig leder. Jesus var en av de dyktige lederne verden har sett. Disiplene var en temmelig brokete forsamling og kompetansen i starten var det så som så med. Jesus tente en gnist, ga de en visjon, la inn over dem ansvaret og demonstrerte ledelse i praksis. Han var lite opptatt av å sjefe. Han snakket heller om at ledere skulle tjene. En gang viste han hva han mente ved å vaske disiplenes føtter.

Autoritær ledelse er over og ut. (Gid det var slik). Vi vil ha ledere som lytter, som tar hensyn, som ikke er blærete og høye på pæra. Idealet er et team der alle jobber sammen. Vi forstår at det må være slik at en til slutt må ha makt til å bestemme, skjære igjennom og fortelle hvor skapet skal stå. Men minst mulig av det. Vi vil helst bli enige. Det er et greit ideal.

Konsensusledelse. I Japan er idealet å ta beslutninger gjennom konsensus. Konsensusledelse tar gjerne lang tid. Men som regel sitter beslutningene godt når de til slutt blir fattet. Det samme idealet står også sterkt i skole- og universitetssammenheng og i kompetansebedrifter. Fagfolk vil bestemme selv. De stritter i mot når avgjørelser blir tredd ned over hodet på dem. Hvis øverste leder fatter vedtak uten å ha drøftet saken med de det angår, blir det plagsomt å være mellomleder.

Foto: Hans Olav Rein

De blir henvist til å fronte avgjørelser som ikke er forankret.

I styresammenheng er det mange som tilstreber konsensusledelse. Da forsøker styreledere å unngå å avgjøre saker gjennom avstemninger. De forsøker å snakke seg fram til enighet så langt det er mulig. På denne måten styrker en styret som et kollektivt organ. En ledergruppe er ikke et kollektivt organ på samme måte. En ledergruppe må basere seg på at det er øverste leder som har ansvar og myndighet til å bestemme. En god leder sørger imidlertid for de som berøres av en sak å få uttale seg før det fattes en beslutning. Kunsten å lede er vite når en skal snekre kompromisser og når en må skjære igjennom selv om det innebærer en del bråk. «Fred er ei det beste, men at man noget vil», sa Bjørnstjerne Bjørnson.

>>

«Ledelse er person- og situasjonsavhengig. Det som kan virke riktig for en person i en situasjon, kan bære galt av sted for en annen.»

Jesus var lite opptatt av å sjefe. Han snakket heller om at ledere skulle tjene.

Foto: Hans Olav Rein

Tretrinnsmodell. Sjefer som løper rundt og sjefer i hytt og vær, er sjelden gode ledere. En god regel er at man ikke skal gjøre et for stort nummer av at man er sjef. Kunsten er å påvirke, motivere og skape oppslutning uten å komme trekkende med «hør nå her, dere vet hvem som er sjefen her».

Det holder med en enkel tretrinnsmodell for å få fram poenget i hva ledelse er. Første trinn er å definere hvor en er. Det neste er å gjøre det klart hvor en skal. Og det tredje er å skape motivasjon for å komme dit, fikse og organiser alt som må til.

Det sluntres unna med ærlige situasjonsbeskrivelser. Gode ledere får folk til å forstå hvor en er. Hvis en ikke bruker tid på å beskrive hvor en er på kartet, blir en fort uenige om hvor en skal gå for å nå målet.

Mål kan lett bli dvaske, ulne greier. Noen snakker om visjoner istedenfor mål. Kjært barn har mange navn. Det handler om å gi en retning og beskrive målet så presist som mulig.

Ledelse er handling. Ledelse er mer handling enn prat. Gode ledere får flokken med seg dit de skal. I faglige sammenhenger er det en stor fordel, for ikke å si en nødvendig, at en kan faget i det minste bedre enn gjennomsnittet. Noen ledere er riktignok av den karismatiske typen. De kan skape begeistring og få folk med seg uansett hvor de er.

Ledere kan som personer være svært ulike. Tidligere statsminister Trygve Bratteli var fâmælt og beskjeden, ikke akkurat noen

Petter Stordalen, Apples Steve Jobs var guru og geni på det teknologiske område, som sjef var han fullstendig pyton – en bølge med magisk kraft.

De fleste ledere tar mer plass enn andre. Slik blir det fordi ledere må være synlige. De må være der det skjer. Ledelse handler om årvåkenhet, å kunne justere og påvirke eller sette foten ned om det er nødvendig. Ledelse er tilstedeværelse og handling. «Management by walking around» kalles en lederteori. Poenget er å være synlig for flest mulig.

Delegering. Noen er rasende dyktige allroundere. Faren er at de tror litt for godt om alt de selv kan klare, og at de ikke baserer seg på at det er en god del andre kan fikse bedre enn dem selv. Ledelse er ikke å gjøre mest mulig selv, men å få gjort mest mulig gjennom andre. Gode ledere kan bruke hendene, men de må også lære å holde fingrene fra fatet.

Den øverste lederen har ansvar for alt, men det betyr ikke at man kan, må eller bør involvere seg i alt. Gitt at en annen leder har fått ansvar for et arrangement. Det kan skje ved at lederen forteller hvordan det skal gjøres. Alt en kommer på nevnes. Her utøves det vi kan kalle en «instruerende ledelse» eller transaksjonsledelse. Hvis den som skal utføre oppgaven er temmelig grønn og uerfaren eller en har fryktelig liten tid på seg, kan det være nødvendig å lede på denne måten.

Alternativet er at man bare gir medarbeideren beskjed om å gå i gang og planleg-

ge turneringen ut fra eget hode, men at de rapporterer underveis.

Den tredje måten er å si: Du får ansvar for arrangementet. Gjør slik du mener er best. Spør hvis et er noe du er blir i skikkelig i tvil om. Så snakkes vi etterpå om hvordan det gikk.

Det er som natt og dag hvordan medarbeidere vil oppleve disse ulike måtene å lede på. Hvis medarbeiderne får frihet og ansvar, vil motivasjonen øke. De fleste har lyst til å vise hva en duger til.

Risiko. Det er risiko forbundet med å delegere ansvar til underordnede. Feil er noe man lærer av. Feil er unngåelig dersom en vil vekst og framgang. Feil skal påpekes, men det er sjelden man trenger å gjøre et stort nummer av dem. En må aldri skape det inntrykk at det viktigste for en leder er å ikke gjøre feil. Da havner vi i passivitet og forsiktighet. Dere har hørt om lederen som hver uke premierte «månedens tabbe». Filosofien var enkel: Hvis en gjør for få feil, er det et tegn på at man gjør for få riktig ting.

Noen feil vi gjør, er slike som vi får skikkelig dårlig samvittighet for. Da er det som regel ikke noe poeng å gjøre for stort nummer av det. Vi er selv ofte den hardeste dommeren over oss selv.

Lede som skipperer. Vi kan lære noe om ledelse av de gode, gamle skipperne. En skipper trenger mennesker rundt seg som er eksperter på sine områder. Skipperen flyr ikke ned i maskinen til stadighet. Han henger heller ikke over navigatøren. Han stoler på de han har rundt seg, vet at han er helt avhengig av at de gjør jobben sin. Men ingen er i tvil om hvem som er sjefen.

Selv om skipperen ikke eide skuta, var

«Gode ledere er gjerne glad i mannskapet sitt. Hvis en ikke har gode følelser for de man skal jobbe sammen med, er det tungt å være leder.»

Foto: Maximilian Weisbecker, Unsplash.com

den deres. De hadde fått ansvaret. De var rede i å sette liv og helse på spill for passasjerer og mannskap. Godt lederskap kjennetegnes av en dyp forpliktelse. Lederansvar er noe en blir heftet på, noe kjennes som en plikt. Mens mannskapet gjerne kommer og går, blir skipperen på post på «sin skute». Det

er her han hører til.

Gode ledere er gjerne glad i mannskapet sitt. Hvis en ikke har gode følelser for de man skal jobbe sammen med, er det tungt å være leder.

Det stilles et krav til skipperer. Når det er fare for at skuta kan synke, er skipperen den

siste som skal gå av borde. Det finnes en del historier om skipperer som kom til å ofre eget liv for å redde passasjerer og mannskap.

– Ingen viser større kjærlighet enn den som gir sitt liv for vennene sine, sa Jesus. Det er ekstremutgaven av å være en god leder. •

Pinnsvin, kjerneverdier og store hårete mål

Av Ole Petter Hansson,
rektor på Lundheim Folkehøgskole

Noen tanker etter å ha lest to bøker om ledelse av multinasjonale selskaper.

Jim Collins har vært lærer på Stanford University Graduate School og Business. Han har gitt ut to bøker som jeg vil anbefale på det sterkeste.

I «Built to Last» gransker han de store selskapene som har overlevd og sammenlikner dem med konkurrentene som ikke har greid seg. I «Good to Great» tar han for seg de selskapene som over tid har levert bedre resultater enn gjennomsnittet og sammenlikner dem med konkurrenter som ikke har klart dette.

Noen vil si at det må da være lite overføringsverdi fra store multinasjonale gigantkonsern til norske folkehøgskoler. Mon det? Det viser seg at de grunnleggende prinsippene som virker best for de mest suksessfulle store selskapene, er forbausende jordnære.

På et av mine første møter med «folke-

høgskolehøvdingen» Kjell Erfjord understreket han at folkehøgskolen måtte finne sin plass mellom tradisjon og visjon. Det er nesten identisk med hovedbudskapet til Jim Collins, «The ying and yang dynamic of preserving core values and stimulating progress».

Kjerneverdiene forblir. Vi lever i en verden preget av hyppige forandringer. Kulturelle normer og teknologi endrer seg. Strategier og mål må endres. Behov for kompetanse endres. Til og med personalet må som følge av tidens gang skiftes ut. Så å si alt kan og må forandres, men med et viktig unntak, kjerneverdiene.

Hva er vår folkehøgskoles kjerneverdier? Hva er det vi aldri må gi slipp på? Det er vel å merke nødvendigvis ikke det som er vedtatt eller festtalenes kjerneverdier som vi snakker om her. Det er de egentlige verdiene vi er ute >>

«Hva har Bob Dylan gjort hver gang populariteten har holdt på å falle, og han har stått i fare for ikke å være relevant i samtiden? Jo, han har gått tilbake til røttene.»

« etter, de som henger i veggene, de som preger oss i dagliglivet og forteller hvem vi er.

En liten parentes på egen regning: Hva har Bob Dylan gjort hver gang populariteten har holdt på å falle, og han har stått i fare for ikke å være relevant i samtiden? Jo, han har gått tilbake til røttene. Hva gjorde Pep Guardiola da han ble trener i Barcelona? Jo, han rendyrket den måten å spille fotball på som han hadde vokst med i Barcelonas ungdomsavdeling. Da Manchester United skiftet manager, kunne vi lese at den nye skulle være «steeped in United traditions» (lagt i bløt i Uniteds tradisjoner).

Hårete mål. Like viktig som å være tro mot kjerneverdiene er å stimulere til fremgang og nyttenking. Collins snakker i så måte om hvor viktig det er å ha BHAG, eller «big hairy audacious goals». Disse hårete målene skal være noe å strekke seg etter, være konkrete, angi retning, men også være mulige å nå. Kroneksempelen på en vellykket BHAG er John F Kennedys målsetting om månelanding innen utgangen av tiåret.

Har vår folkehøgskole satt seg noen hårete mål? Har folkehøgskolene i fellesskap satt seg hårete mål?

Pinnsvinets metode. Og så var det pinnsvinet eller «The Hedgehog Concept». Det enkle er av og til det beste. Reven har mange metoder for å fange pinnsvin. Pinnsvinet har bare en til å forsvare seg mot reven. Den trenger ikke flere, for dens metode har vist seg suksessfylt. Det samme ser ut til å gjelde for de selskapene som lykkes.

Hvilket konsept er det vår folkehøgskole har lykkes med?

Hva skal et selskap drive med? Hvilke linjer skal vi for eksempel ha på vår folkehøgskole?

I tråd med pinnsvinets metode vil Collins ha ja-svar på tre enkle spørsmål. Kan vi bli «verdensmester» på dette området? Brenner vi for det? Vil det gi pluss i regnskapet? Er svaret ja og det ikke kommer i konflikt med kjerneverdiene er det bare å sette i gang. Hvis ikke bør vi la være.

Forsterke. Hva med teknologi? Funnene til Collins viser at de med mest suksess ikke bruker teknologi for å skape framdrift, men til å forsterke den. De hopper ikke på teknologiske griller, men reagerer gjennomtenkt når de kan bruke teknologien til sitt formål. Når det passer inn i deres «Hedgehog Project», kommer de til gjengjeld opp med svært kreative løsninger.

Collins synes litt skeptisk til store karismatiske ledere. Han framhever det han kaller ledere på nivå fem. De er en tilsynelatende motsetningsfylt blanding av person-

lig ydmykhet og sterk profesjonell vilje. En nivå fem leder ser ut av vinduet når det går godt og i speilet når det mislykkes. Ledere på nivåene under gjør ofte det motsatte, tar æren i seierens stund og skylder på medarbeiderne når det blir tap.

Fem nivåer. De fem ledelsesnivåene er: 1. Highly Capable Individual, 2. Contributing Team Member, 3. Competent Manager, 4. Effective Leader og 5. Level 5 Executive.

Min konklusjon etter å ha lest de to bøkene er at enkle prinsipper ofte er de beste både for ledere av multinasjonale selskap, mindre foretak, eller når vi prøver å lede vårt eget liv.

Det er også helt mulig å være jordnær og visjonær på samme tid. Ja, takk begge deler. «I stedet for å bli undertrykket av tyranniet til ELLER, må vi frigjøre oss selv med genialiteten til OG.

Skuffelsene kommer. Men når alt kommer til alt, er det likevel min erfaring at leder-

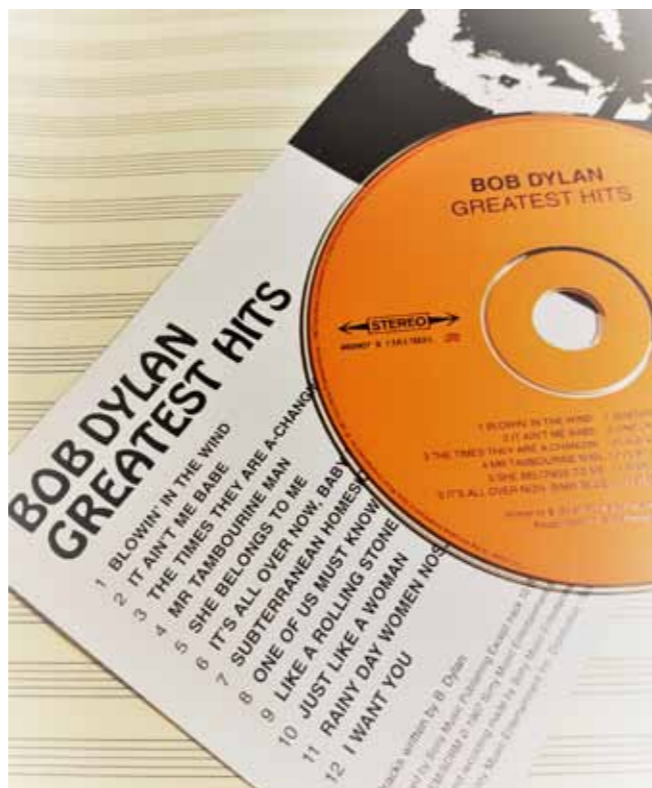

Foto: Tom Arne Møllerbråten

Foto: Tadeusz Lakota, Unsplash.com

«Kan vi bli «verdensmester» på dette området? Brenner vi for det? Vil det gi pluss i regnskapet? Er svaret ja og det ikke kommer i konflikt med kjerneverdiene er det bare å sette i gang. Hvis ikke bør vi la være.»

skap aldri er lett. Livet kan være urettferdig. Vi vil oppleve skuffelser og tilbakeslag. Det er også i tråd med funnene til Jim Collins.

Admiral Jim Stockdale overlevde åtte år knallhardt krigsfangenskap i Vietnam. Han har gitt navn til «The Stockdale Paradox». Da han fikk spørsmålet om hvem som ikke «overlevde fangenskapen», kom det noe overraskende svaret, optimistene, de som sa at de kom til å komme hjem til jul eller neste sommer. De bukket under av skuffelse.

Men skal vi ikke tro at det kommer til å gå bra? Jo, men paradokset er at samtidig med at vi holder oppe troen på seier til slutt, må vi ta tak i de brutale faktaene i den virkeligheten vi befinner oss i. Det ubehagelige må vi ikke feie under teppet.

Pep Guardiola sier at det er to slags trenere. De som tror at ting forandrer seg av seg selv, og de som forandrer på tingene. •

Ulike situasjoner krever ulik ledelse

Etter 23 år på Hurdal Verk folkehøgskole, ser Steinar Sundvoll frem til å starte jobben i NKF. Han har mange tanker knyttet til ledelse i folkehøgskolen. Først og fremst handler det om å trygge ansatte i sine roller.

Av Marit Asheim, journalist og informasjonrådgiver i IKF

Mars begynner Steinar Sundvoll i stillingen som organisasjonsrådgiver i NKF. Han brenner for den kristne folkehøgskolen, og ser fram til å være med å bygge «rørsla» videre. Personlig opplever han at NKF har hatt større betydning for folkehøgskolene enn den enkelte ansatte kanskje er klar over, og ser det som en viktig oppgave å belyse.

– Jeg opplever at det drives mye god folkehøgskole. Nå gleder jeg meg til å få sjansen til å se hva som foregår på flere skoler.

I NKF tror jeg at jeg vil få brukt kompetansen min på en ny måte, samtidig som det blir mye å sette seg inn i. Jeg synes jeg har hatt verdens beste jobb i folkehøgskolen, og nå gleder jeg meg til å kunne være med å bygge den kristne folkehøgskolen i større forstand, sier han.

En leder må være trygg. Knyttet til temaet ledelse har også Steinar mange tanker. Først og fremst rundt ledelse på en folkehøgskole.

– I min tid på Hurdal Verk har jeg hatt ulike ledere, som alle har vært gode på hver sin måte. De har hatt ulike styrker og egenskaper. Personlig er jeg opptatt av situasjonsbestemt ledelse. Det handler om at ulike situasjoner krever ulik handling, ulik utøvelse av ledelse, sier han.

En leder skal mestre både kriser og utvikling, vekst og nedgangstider. Mens noen rektorer kommer tett på elever, er andre flinke til å se den enkelte ansatte. Uansett situasjon er Steinar opptatt av at tydelighet skaper trygghet.

– Den aller viktigste oppgaven til en led-

er er å være trygg som person, samt få sine ansatte til å føle seg trygge. Mellom to trygge mennesker oppstår det sjelden konflikt.

For tett miljø? En av styrkene i folkehøgskolen er at man kommer tett på hverandre. Både med elever, kollegaer og ledelse. Samtidig kan det også være sårbart.

– Noe av det viktigste en leder gjør er å gi tilbakemeldinger, både i form av ros og korreksjon. I tette miljøer kan det siste være vanskelig. På mange folkehøgskoler møter vi hverandre som både kollegaer, naboer og venner. Kanskje er en av dine ansatte fotballtreneren til sønnen din. Alle disse rollene kan være en utfordring. I motvind oppleves det nok vanskelig, mens man i medvind ser på det som en styrke, sier Steinar.

Han er opptatt av at man i alle sammenhenger må forsøke å se hverandre som hele mennesker. En åpen kultur kan skape trygghet og et godt miljø.

– Også en leder må tørre å innrømme

Foto: Marit Asheim

det når han har gjort noe feil. Man må kunne delegere, og gi enkelte oppgaver helt fra seg. Tydelige forventningsavklaringer løser mye. Dessuten er det viktig med en leder som deler mye positivt. Du bør få ti ganger mer ros enn korreksjon, sier han.

Felles ansvar. Selv om det er et lederansvar å se den enkelte ansatte, understreker Steinar hvor viktig det er at alle i et kollegafellesskap er med på å bygge hverandre gode. Det er ikke bare en leder som kan gi ros.

– En god leder er med på å bygge en kultur hvor det er lov å gjøre feil. Så lenge ikke noen tar fysisk eller psykisk skade av noe, må man få rom for å lære av egne feil. Det er viktig at den enkelte ansatte blir sett som den er,

sier han.

Ledelse foregår dessuten på flere plan på en folkehøgskole. Som klasseleder er det viktig å være bevisst egen rolle og makt.

– Jeg tror ikke alltid man som lærer er bevisst den makta man har i egen klasse. Mange elever ser opp til en som forbilde, og det gir et ekstra ansvar som forplikter. Også på kristne verdier. På en folkehøgskole er det ekstra viktig å både se og bygge den enkelte elev, sier Steinar.

– Av og til tror jeg dessverre vi trækker feil. Da er det viktig å kunne innse og innrømme feil. På den måten er vi gode forbilder for medarbeidere og elever. Jeg tror det er viktig at vi snakker åpent om det som oppleves som en utfordring. •

FAKTA:

Steinar Sundvoll

- Gift, 3 barn, bosatt i Hurdal
- Nyansatt Organisasjonsrådgiver i NKF
- Født på Birkeland folkehøgskole (nå Folkehøgskolen Sørlandet), og har arbeidserfaring derfra med både plenklipp og sommerjobb på kontoret
- Elev og miljøarbeider på Bjerkely folkehøgskole
- Ansatt på Hurdal Verk folkehøgskole siden 1995, som inspektør

Hvem blir du påvirket av?

Ledelse handler om å lede, eller påvirke. Vi har spurt fem stipendiater følgende spørsmål: Har du noen forbilder/hvem blir du påvirket av? Hva er for deg en god leder?

Av Marit Asheim, journalist og informasjonsrådgiver i IKF

Andreas Thomassen Holm

Stipendiat Ålesund folkehøgskole:

Mitt store forbilde er min egen sjef, Lage, i organisasjonen Idrettsgleden, som jobber for at det skal være gøy for ALLE å være i aktivitet. Lage Sofienlund er en mann som ser alle. Han sprer glede og varme med gode, konkrete tilbakemeldinger. Det virker alltid som kommentarene hans kommer rett fra hjertet. Lage har beina planta godt på jorda, og dette vises gjennom hans målsetninger og gjennomføringen av disse målene i livet hans. Hans evne til å nå egne mål gir et solid grunnlag for å hjelpe andre med å sette mål og gjennomføre de. Som leder kan han både ta en autoritær rolle og en nærmere «kompis-rolle». At Lage er gründer av en frivillig organisasjon som Idrettsgleden, forteller vel en del om han som person. Samfunnsbevisst, oppegående og svært initiativrik.

En god leder for meg er en som ser alle. En god leder legger til rette for at andre skal ha rom til å vokse, uansett om det handler om å vokse som person eller vokse innenfor idrett, skole, kultur, arbeidsliv osv.

En god leder for meg er en leder som utfordrer meg. Noen ganger ved å vise meg hvordan ting kan gjøres best mulig, andre ganger ved å la meg jobbe på egenhånd eller sammen med en gruppe for å finne de beste mulige alternativene. En god leder motiverer, er rettferdig, imøtekommende og trygg. Autoritær når det trengs, rolig og varm i andre situasjoner. •

Hanne Bryn

Stipendiat Risøy folkehøgskole:

Den største påvirkningsfaktoren er venner og andre stipendiater. Lærerne på skolen er hakk i hel, og enkelte av dem er også veldig gode og trygge forbilder. Det å kunne få leve av og lære bort hobbyen sin, kombinert med familie, virker bare helt utrolig. Jeg har aldri møtt snillere og mer inspirerende mennesker enn lærerne på folkehøgskolen.

En god leder for meg, er en som ser alle ansatte - til og med stipendiater (eller de nederst i hierarkiet). En leder som ser hva den enkelte er god til og hjelper den å utvikle dette, men også ting den enkelte ikke er så god til og dytter litt på utsiden av komfortsonen. En god leder er heller ikke redd for å være ærlig når noe må forbedres, eller å gi skryt når noe er bra. •

Julie Døvik

Stipendiat Ålesund folkehøgskole:

Forbildet mitt er mamma. Veldig lite originalt, men hun har inspirert meg helt siden jeg var liten. Måten hun har tatt vare på oss (meg og søsknene mine), hvordan hun er mot andre og hennes evne til å aldri klage over sin situasjon, har gjort at jeg setter henne veldig høyt. Hun har opplevd mye forskjellig i livet sitt, men hun har alltid hatt en positiv innstilling til tross for dette.

En god leder er for meg en som lytter til de rundt seg, men samtidig har evnen til å skjære imellom hvis diskusjonen ikke er produktiv eller man må ta et valg der og da. Andre egenskaper jeg synes er viktig er ærlighet, at man er forståelsesfull, tydelig i sine beskjeder til de rundt seg, og at man innrømmer sine feil. •

Benedicte Aglen Løkse

Stipendiat Valdres folkehøgskole:

Jeg blir påvirket av blant annet gode venner, familie, mine stipendiater fra i fjor (!), idrettsstjerner, lærere, og media. Grunnen er nok at disse menneskene bryr seg om meg, viser meg omsorg og får meg til å føle meg viktig og sterk! Eller jeg ser opp til prestasjoner og egenskaper jeg gjerne vil ha selv. Når det gjelder media, blir nok alle påvirket mer eller mindre på en skjult måte.

For meg er en god leder en som møter alle i gruppa på deres behov, og som har kunnskap om hvordan man leder en gruppe med ulike behov og egenskaper. En som er trygg og stabil, omsorgsfull og lyttende til nye idéer og mennesker som er ulik seg selv! •

når det kommer til friluftsliv, hvordan en møter og følger unge mennesker, og også når det gjelder tro. Lærere her blir naturlige forbilder, og også tidligere stipendiater og andre som har gått i noen av de samme fotsporene som vi som er stipper i år tråkker, påvirker nok i stor grad mitt bilde av hva jeg ønsker å fylle denne rollen med.

I tillegg vil jeg si at nye mennesker i elevflokket i mange tilfeller trer frem som forbilder på ulike områder. Å se elever som engasjerer seg eller åpner seg, inspirerer. Jeg tenker også at Jesus som forbilde er med på å farge hverdagen. Det å strekke seg etter å møte og se medmennesker slik han gjør, tror jeg kan få stor betydning.

En god leder vil jeg si er en som er flink til å se og evner å lese de menneskene en har rundt seg. En som tar ansvar, har oversikt og er tydelig. Det å være trygg, stødig og stabil mener jeg også er egenskaper som vil gi en leder ytterligere tillit og autoritet som en ikke trenger å kjempe for. •

Karoline Tharaldsen

Stipendiat Nordfjord folkehøgskule:

Som stipendiat på Nordfjord folkehøgskule føler jeg meg heldig som får være en del av et miljø der det finnes mange forbilder både

Om dannelse og nestekjærlighetsledelse

Lærere må lede

Noen vil tenke at året på en folkehøgskole nærmest er å likne med et opphold i en fornøylespark. En del elever tenker at de har betalt for velvære, opplevelser og en god mengde selvrealisering. Mange er klare for å ha sitt beste år i livet, og lærerens oppgave er da å sørge for at det skjer. Få andre skoleslag får inn elever med så høye forventninger som folkehøgskolen. Når en svært høy andel av elevene også går meget fornøyde ut av folkehøgskolen, tror jeg det henger sammen med at året ikke ble som de forventet – de møtte noe dypere, bredere og høyere enn de hadde forestilt seg på forhånd.

Av Tom Arne Møllerbråten

Inn i noe ukjent. Høye på forventning starter de skoleåret i august. Før eller siden merker de likevel at hverdagen innhenter også folkehøgskolen. Og da, midt i brytningen mellom forventninger, opplevelser, høydepunkt, skuffelser, og alt hva hverdagen bringer, vil de oppleve at læreren trer frem som noe annet enn en eventmaker i underholdningsbransjen. En god folkehøgskolelærer er en lærer som utøver bevisst ledelse og som vet hva som da må gjøres med klare verdier godt plantet i sin plan. Da vil de se at de får langt mer enn de forventet, for å lede betyr å ta andre med inn i noe nytt og ukjent. Å være elev er å bli løftet opp, å dras opp, eller oppdras. Det er ingen grunn til å tro at dette skjer av seg selv hvis ikke læreren velger å være leder. Ved skolestart bør vi sette opp et skilt ved inngangsporten til skolen, der kan det stå: «Dannelse pågår».

Lærer og leder. Jeg har rundet femti år og etter hvert pådratt meg flere tiårs erfaring i yrkeslivet, som lærer, inspektør, ja, til og med som rektor en liten periode. De siste nitten har jeg vært ansatt i folkehøgskolen. Lederutøvelse har alltid interessert meg. Jeg har erfaring med å lykkes, og jeg har erfaring med å stå i motgang. Og dette har jeg erfart: Det er slående hvor store likhetstrekk det er mellom å lede en klasse med elever og det å lede en bedrift med ansatte under seg. En god pedagog er en god leder, og en god leder er en god pedagog som får folk med seg inn i nytt og ukjent terreng. Å lære er å gå inn i noe nytt.

Da jeg var nyutdannet lærer på nittitallet, opplevde jeg fra første stund at jeg kunne lykkes i en klasse og slite i en annen, samtidig. Underlig, men jeg ser det samme i folkehøgskolen, når en lærer lykkes med sin

>>

<< klasse det ene året, mens hun det neste året, med nøyaktig samme opplegg, ikke klarer å få ledet sin klasse på en god måte. Det er ikke alltid lett å forstå hvorfor det går den ene eller den andre veien.

Grupper er ulike. Mange faktorer spiller inn når man skal få til god klasseledelse. Min erfaring er at klassens sammensetning, personlighetene som tilfeldigvis skal gå sammen akkurat det året, og kjemien som da oppstår dem imellom, er mer avgjørende enn vi liker å tenke på. Hvor mange ganger har vi ikke erfart at en klasse spiller hverandre gode, og en annen spiller hverandre usikre? Noen grupper lar seg gjerne lede av lærer, andre vil ikke ledes i det hele tatt. Noen grupper er medspillere, andre er motspillere. Jeg har sett hva én enkelt elev inn i eller ut av en klasse kan bety for et totalt stemningsskifte i den klassen. Dette vet vi godt, det er rammen, virkeligheten. Men selv om vi aldri så mye skulle ønske at klassen vår var annerledes, er vi satt til å være lærere for akkurat disse elevene. En lærer som drømmer om andre elever enn de hun har, vil stå i fare for ikke møte sine der de er med det de trenger.

Kjærlig blikk. En god leder er en som ser sine medarbeidere, en lærer som ser sine elever, svarer stipendiatene i forrige artikkel på spørsmål fra *steg*. Og jeg vil legge til, blikket bør være kjærlig. Eller som Inge Eidsvåg sier det i et av sine bud for lærere: «Du skal være glad i dine elever». Jeg tror ikke vi skal fokusere for mye på våre følelser her, for de kan ikke være like sterke overfor alle alltid, men heller legge vekt på å se elevene som verdifulle og handle mot dem ut fra det. Samtidig tror jeg det er vanskelig å være en god lærer overfor elever man ikke liker. En lærer må aktivt jobbe mot sine egne følelser i slike situasjoner. Å se elever på en god måte krever tid og oppmerksomhet. Men er ikke dette en av folkehøgskolens aller største goder, tid? Vi har tid nok og klasser som er små nok, stort sett, til at hver eneste elev kan bli sett, og oppleve seg selv sett av lærer. Så kommer jeg stadig tilbake til Sting sin fantastiske sang: «If you love somebody, set them free.»

Fri fra hva? Det vil du se når du har blitt kjent med dem.

Å lede og ledes. Jeg har møtt meg selv i døren, eller snarere i trappen, i livet, siden jeg har skiftet stilling ut og inn i lederfunksjoner flere ganger. Dette har vært en nyttig øvelse, og jeg har fått bekreftet viktigheten av at de prinsipper og handlinger jeg står for som leder, må jeg være villig til å la gjelde meg som ansatt ved en annen anledning. Jeg er overbevist om en regel som alltid bør holdes høyt: Led alltid slik du selv ønsker å bli ledet. Og for lærere gjelder: Ikke utsett elevene for noe du selv ikke ville likt å bli utsatt for. Jeg tenker ikke da på at alle til enhver tid skal oppleve hvert øyeblikk like bra. Det kan være et poeng at de skal kjede seg, eller kjenne litt på smertegrensene sine, eller usikkerhet nå, hvis det er en plan om at dette fører til noe på sikt de vil se var verdifullt.

Dannelse. Jeg ser en fare i folkehøgskolen knyttet til elevenes forventninger, og det er at læreren blir for fokusert på deres ønske om selvrealisering og opplevelser. Ja, vi skal gi dem god fagkunnskap og øve deres ferdigheter i det de ønsker å bli bedre på. Og at vi er litt fornøyelsespark av og til er heller ikke galt. Men vi må lede etter en større visjon enn dette. Man må kanskje være ener og individualist for å nå toppen på mange områder, men det er neppe folkehøgskolens oppgave å føre dem dit. Vårt dannelsesoppdrag handler om å utvide forståelsen for å leve i et fellesskap, om å gi egoismen motstand, om å lære seg å bygge opp andre, om å lære seg selv å kjenne i møte med andre, både på gode og dårlige dager. Lærere i folkehøgskolen: Led elevene inn i dannelse uansett hvilket fag, uansett om du er i et klasserom, øvingsrom, gymsal, i skog og mark, eller på tur i utlandet!

Jesus og nestekjærlighetsledelse. En lærer peker seg ut i verdenshistorien, og det er Jesus. Der har vi et pedagogisk forbilde og en leder å strekke oss etter. Han var tydelig, og samtidig mild. Blikket var kjærlig, men samtidig strengt når disiplene eller an-

dre ikke var gode mot hverandre. Han stilte krav, men nølte ikke med tilgivelse når de gikk på trynet. Og hans vektlegging av nestekjærlighet, ydmykhet og en tjenende holdning i alt vi gjør, viser oss en vei som kan forandre både oss og våre elever. Og han pekte mot noe som var større og strekte seg ut over oss selv. Troen og håpet om en bedre verden gjennomsyrrer hans virksomhet. Vi må holde forbildetanken høyt i vår lærergjerning. Ikke bare våre ferdigheter i fag, eller våre pedagogiske evner, men også våre liv og de verdiene vi lever etter, tar vi med oss i møte med elevene. Jeg tenker ikke da at vi skal stå frem som feilfrie, for det er ikke mulig. Men at godhet, klokskap og kjærlighet bør prege oss, tror jeg vi kan strekke oss etter.

Ti bud for en god lærer. Jeg vil anbefale to bøker for lærere. Den første er Paul Otto Brunstads bok *Klokt lederskap mellom dyder og dødssynder*, som du kan lese om i en annen artikkel i dette nummer. Den andre er Inge Eidsvågs *Den gode lærer i liv og diktning*. Også det en klok og nyttig bok. Her gir Eidsvåg oss sine ti bud for lærere. Jeg slutter meg til disse:

- Du skal være glad i dine fag
- Du skal være glad i fortellinger
- Du skal være nærværende
- Du skal se elevene
- Du skal være glad i dine elever
- Du skal ha forventninger og stille krav til deg selv og dine elever
- Du skal ofte ha med deg noe nytt
- Du skal bidra til kollegiets trivsel og utvikling
- Du skal bidra til samtalen om skolens samfunnspolitiske rolle
- Du skal våge å være lærer!

Våg. Eidsvåg skriver: «Til alle kolleger vil jeg si: Våg å være stolt av det du gjør! Våg å være voksen, våg å være tydelig, våg å ta beslutninger, våg å stille krav og være streng når det er nødvendig. Våg å være lærer.» Godt sagt. •

Viktig å vise omsorg

Av Tom Arne Møllerbråten

-Kan du nevne tre viktige egenskaper en god leder bør ha?

– Skape engasjement for felles oppgaver. Det er viktig å være i forkant, og skape engasjement i det daglige mot felles mål.

– Bidra aktivt til et godt arbeidsfellesskap. Man må være raus og vise respekt for medarbeiderne skaper et godt arbeidsfellesskap.

– Være lydhør, empatisk og gi trygghet. Evnen til å lytte er avgjørende og fremelske arbeidstakernes gode egenskaper. Det skaper trygghet og tillit.

-Hva har du selv lagt vekt på i din utøvelse av lederskap?

– For meg har det vært viktig å oppmuntre medarbeidere til å ta mye ansvar, og legge til rette for engasjement i arbeidet de skal utføre. Skape et arbeidsfellesskap der det er rom for å være uenig, samtidig som vi står sammen om felles mål.

– Jeg har også lagt vekt på å vise omsorg og se mine medarbeidere, gi dem tilbakemeldinger. Evaluering er viktig for å sikre

Edgar Fredriksen har lang fartstid i folkehøgskolen, både som rektor og som leder og styreleder for IKF og NKF. På Landsmøtet til NKF på Sagavoll i 2018 ble han takket av for lang og god innsats gjennom disse årene. Vi ønsket å høre hans tanker om lederskap, og stilte han noen spørsmål, og svarene er verdt å lytte til.

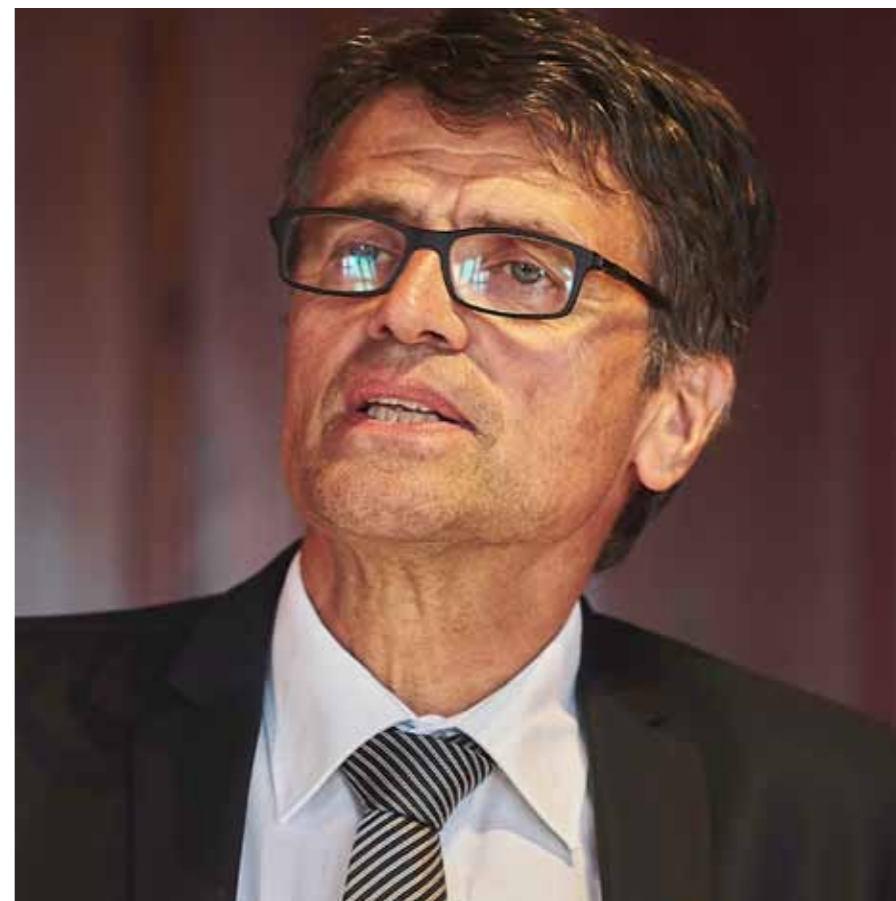

Foto: Geir Ertzgaard

«For meg har det vært viktig å oppmuntre medarbeidere til å ta mye ansvar, og legge til rette for engasjement i arbeidet de skal utføre.»

Foto: Geir Ertzgaard

vekst og utvikling.

– Så har jeg ønsket å gi rom til å kunne feile, så de våger å ta avgjørelser. Som leder må jeg da være støttende spesielt i krevende situasjoner.

– **Hva er utfordrende ved å være leder?**

– Det er vel for de alle fleste å ta upopulære avgjørelser. Men også det å delegere ansvar og oppgaver, og samtidig følge godt med og korrigere når det er nødvendig. Det er ikke vanskelig i etterkant å se og tenke tilbake på saker hvor det gikk for lang tid før beslutninger ble tatt.

– Jeg (og mine ansatte på Høgtun) opplevde det utfordrende når jeg samtidig som å være rektor på skolen, ble frikjøpt med over 50%-stilling. Da ble det noe ufullendt over begge jobbene. Det å være arbeidende styreleder i stadig større prosent var en vanskelig og litt merkelig opplevelse. Samtidig som jeg hadde en daglig leder på kontoret, og min primære oppgave var å støtte ham, var jeg ansatt i fra 50 til 100% stilling. Men med klare avtaler og klare ansvarsområder fungerte det til tider veldig bra. Jeg har gode minner fra den tiden.

– **Hva er du fornøyd med etter dine åtte år som styreleder for NKF?**

– Det å støtte og oppmuntre daglig ledere i IKF/ NKF og Folkehøgskolerådet (FHSR) fungerte bra, og jeg fikk samtidig være med på at elevtallene steg med over 25% over få år på våre skoler.

– I årene etter 2006, da vi fikk den nye

tariffavtalen, opplevde vi en større polarisering i organisasjonen mellom arbeidsgivere og arbeidstagere. Men vi har greid å holde vår organisasjon sammen, selv om det har knaket i sammenføyningene noen ganger. Vi arbeidet mye med dette. Jeg er veldig fornøyd med at vi har greid å samarbeide så godt i styrene for IKF og NKF.

– Flere landsmøter for NKF gav klar melding om at vi må bruke mer tid på skolene kristne identitet som folkehøgskoler, og å hjelpe de ansatte med dette. Som det står i paragraf 1 i vedtektene om formålet med NKF: «Føremålet .... er å styrkja og forma ut den kristne folkehøgskolerørsla». Det synes jeg vi har greid bra.

– Viktig å nevne også at vi har fått to nye kristne folkehøgskoler, og oppstartmidler for en tredje. Kristiansand folkehøgskole så dagens lys etter ti års kamp. Svalbard folkehøgskole er i ferd med å bli en realitet. Og vi har i mange år arbeidet for en 16-årsskole på nordvestlandet, hvor folkehøgskolene rundt skulle være «faddere» til denne skolen. Nå har Ørskog folkehøgskole fått muligheten til oppstart. Det blir det ekstra spennende å følge med på videre. I en dynamisk folkehøgskolebevegelse er det et sunnhetstegn at flere skoler kommer til.

– De fire årene som leder av FHSR var spennende og utfordrende. Her ser jeg tilbake på et godt samarbeide med våre venner i den frilynte folkehøgskolen. Vi har greid i alle år å tale med en stemme ut i det politiske miljø fra folkehøgskolene. Det var Jon Lilletun (KrF), som under arbeidet med den nye loven som

kom i 2002, som ba oss innstendig om å samarbeide nært. Det synes jeg vi har greid.

Ønsker også å nevne det nordiske samarbeidet, det arbeidet har også gitt meg mye. Jeg er glad for at vi er blitt mer synlige i dette arbeidet i nordisk folkehøgskoleråd (NFR). Før hadde vi et nettverk for de kristne skolene i Norden. Mange venner i Norden ønsker at vi skal ta opp igjen det samarbeidet på et eller annet vis.

– De pedagogiske prosjektene, som jeg har jobbet mye med de seneste årene gleder jeg meg ekstra mye over. Over flere år har vi snart brukt 4. mill. på prosjektet Ungdom, kultur og tro. Kristen folkehøgskole i praksis.

– **Har du et tips til ledere i folkehøgskolelandskapet?**

– Det måtte være å gi mye ansvar under tillit. La de daglige lederne i NKF/IKF og FHSR kjenne på synlig omsorg og støtte i hverdagen. •

FAKTA:

Edgar Fredriksen

- Teolog.
- 9 år som forkynner og sekretær i Normisjon.
- Rektor på Molde og Høgtun i til sammen 23 år.
- Leder i IKF i 4 år og NKF i 8 år. Til sammen 16 år som leder og styremedlem i disse to styrene.

Folkehøgskolenes reiseaktivitet – nok er nok

Av Geir Ertzgaard, lærer på Solborg folkehøgskole

Det er en stund siden Statsbudsjettet og FN sin nye klimarapport ble sluppet på samme dag, 8. oktober. Fra folkehøgskolen hørte vi mest om budsjettets gode sider, og litt knurring over tillyst fjerning av støtten til kortkurs. Det var et godt mellomårsbudsjett. Det kom ikke et kvekk om klimarapporten – som en gang for alle slår fast at hvis vi ikke skjerper oss drastisk, er det for seint.

Men jeg skal fortelle om et bilde jeg har hatt. Et fly fullt av folkehøgskoleelever er på vei over Det indiske hav på vei mot Australia. På veien flyr de over Maldivene, og mens flyet passerer, slår

bølgene litt mer innover øynasjonene enn de gjorde året før, da det samme flyet passerte over himmelen og Maldivene besto av mer strand og mindre hav. Så ser jeg 12 år framover, til 2030. Flyene går fremdeles til Australia. Men bølgene >>

<< slår ikke lenger over øysamfunnet. Det har sunket i havet. I flyene sitter fremdeles grupper med folkehøgskoleelever.

Paris-avtale? Tonen var litt annerledes for snart to år siden. Min rektor var en av mange som kom engasjert tilbake fra rektormøte i januar 2017, sterkt utfordret etter at tidligere rektor på Nordfjord folkehøgskole, Hallgeir Hansen, hadde hatt en kritisk gjennomgang av hvordan folkehøgskolene markedsførte reisene sine – et kritisk foredrag om reisene i folkehøgskolen. Noen snakket om paradigmeskifte, en Paris-avtale for folkehøgskole ble foreslått, nå måtte vi forberede oss på store endringer i folkehøgskolelandskapet. Ett år senere var miljø hovedtema på rektormøte. Tanken var å ta ballen videre fra rektormøtet i 2017. Flere temaer om miljø og bærekraft sto på dagsorden, selv var jeg der og hadde en workshop om «Reisens pedagogikk». Men ut av rektormøtet kom det ingen ting. Ingen resolusjon, ingen forpliktende eller uforpliktende oppfølging av ideen om en Paris-avtale, bare moderate henstillinger om at temaet måtte forbli aktuelt på den enkelte skole. Siden har jeg ikke hørt noe.

Skyldig. Jeg har vært med på reisefokusert i folkehøgskolen. I 2001 arrangerte jeg første studietur til Egypt, og samme år en tur med samme gjeng til Sørøst-Asia. Siden har jeg vært med på å arrangere snart 40 turer – lange turer – med flere hundre elever, og vært med på å bidra til en boom-periode for skoleslaget. Jeg har også vært med på å skrive boken «Reisens pedagogikk» og lenge hevdet reisen er en viktig del av folkehøgskolen, og at hvis det er noen som skal reise, så er det vi – i danningens tjeneste. Jeg skal også innrømme at jeg tror at det var viktig for folkehøgskolen tidlig på 2000-tallet, med sterkt fokus på FN sine bærekraftsmål, og hvor reisene trengte å få en ramme av bevisstgjøring og dannelse.

Nå er det nok. Men nå er det nok. Jeg vil postulere så sterkt som dette: En folkehøgskole som ikke klarer seg uten sine reiser er en folkehøgskole vi ikke trenger. Det er et skoleslag som ikke tar inn over seg den største utfordringen vi har i vår tid, og

som som har gjort skoleslaget til slave av et marked som vi har bidratt til å skape.

Jeg vil ikke være med på dette lenger. Jeg vil være med og stanse dette. Meldingene vi får fra FN sitt klimapanel er utvetydige, og det haster. Og vi må handle – kortsiktig og brutalt så det kjennes. Det bærer seg ikke lenger - Jorden vil ikke bære oss lenger. Nye tider krever nye handlinger. Og da holder det ikke at et momentarisk engasjement på et rektormøte fisler bort i ingenting i løpet av en sommer og en høst.

Jeg tror på en folkehøgskole som fint vil klare seg uten reisene. Det fins et annet innhold til det vi holder på med. Det fins mye å fylle rommene reisene våre nå tar med.

Hva trenger vi? I et intervju jeg hadde med avtroppende daglig leder i NKF og IKF, Tor Grønvik, fremmet han et ønske om et større fokus på bærekraft på folkehøgskolens friluftslinjer, og mindre fokus på opplevelser. Når han hevder det, gir han uttrykk for pedagogiske og verdimessige valg han ønsker vi skal foreta.

Vi trenger at folkehøgskolene nå samler seg og blir enige om at dette ikke går lenger. I en helt annen, men også viktig sak, har Øyvind Brandt helt riktig fremhevet at hver skole er autonom, og selv har ansvar for de verdimessige og pedagogiske samtalene og valgene som skal foregå der. De som arbeider sentralt kan bare oppmode og håpe. Men der trykker også skoene. Rektormøtet har ingen formell myndighet til å pålegge skolene noe som helst. *Det fins intet felles mandat fra rektorene til å ta noe som helst videre.* Det eneste kravet som kan stilles, kommer fra Utdanningsdirektoratet, som krever at vi følger folkehøgskoleloven. Den sier ingen ting om reisens plass. Rektorenes og eiernes viktigste mål er å treffe markedet, og da er det felles

mantra at vi klarer oss ikke uten reisene våre.

Hva er målet? Men jeg mener: tvert i mot! Målet vårt er ikke å overleve eller fylle skolene. Heller ikke å sikre arbeidsplasser. Ikke for enhver pris. Ikke en klimapris. Jeg er urolig for at den prisen vi betaler for våre aktiviteter, er for høy i forhold til hva vi – og samfunnet – får igjen, i fotavtrykk, i troverdighet, i hva som er moralsk riktig. Jeg mener det er på tide å ta en Hareide: Å våge å bære eller bryte, på tide å skjære gjennom. Ja, jeg vet at det ikke kan komme et pålegg fra rektormøtet - det har de to siste møtene vist. Men et rektormøte *må* i det minste kunne bli enig om at de forplikter seg på å ta samtalene med tilbake til skolene, og at det i disse ligger noen førende spørsmål:

Hvis reisene våre ikke lenger er bærekraftige, hva skal vi da fylle tomrommet med.

Det fins ting å fylle tomrommet med. Det fins andre rom å fylle.

Hvor raskt kan vi gjøre det? Er vi villige til å brette opp skjorta og ta den ekstra tårnen det krever?

Kanskje må vi tåle den motgangen det krever: Men som Tor Grønvik sa i det samme intervjuet: Vi har drevet god folkehøgskole for 3000 elever. Vi klarer fint å drive god folkehøgskole for 2000 elever.

Forpliktelse. Hvis det ikke skjer endringene i hvordan rektormøtet fungerer, er jeg dessverre skeptisk til hva vi er i stand til å få til. Derfor må vi gå en annen og mer fruktbar vei: Gjennom organisasjonene; NKF, IKF og Folkehøgskoleforbundet, hvor forpliktelse har større verdi.

Og mens vi flyr over Afrika, vandrer folkemengder mot Europa, vekk fra varmen, tørken, det uutholdelige, fordi vi ikke hadde evnen til å snu, ta et oppgjør med det umulige i vår egen levemåte og uten vilje til å betale den prisen som måtte betales for at det skulle være mennesker igjen å besøke der flyene våre er på vei.

PS: Jeg har klarert denne teksten med min egen rektor. Det er like mye en kritikk mot meg selv som mot alle andre. Men hvis vi ikke stiller spørsmålene, tar vi ikke på alvor den utfordringen som kom fra FN's klimapanel 8. oktober. •

Vaktmester Carlos fra Chile:

– Dette har vært mitt paradisi

Av Marit Asheim, journalist og informasjonsrådgiver i IKF

– Det er rart hvordan hele Drammen våknet og gikk til jobb som vanlig i dag, akkurat som om det var en helt normal novemberdag. På Danvik er det nemlig en veldig uvanlig dag.

Rektor Hege Norø m holder morgen-samling, og forteller elevene at de snart skal være med på noe de aldri har opplevd før. Trolig får de heller aldri sjansen igjen. Usikker mumling brer seg i salen. Hva er egentlig så spesielt med denne tirsdagsmorgenen?

Lang og tro tjeneste. Det er nemlig ingen hvilken som helst dag. Vaktmester Carlos Araya har sin siste arbeidsdag. Etter 30 år på Danvik går han av med pensjon. Allerede neste dag reiser han og flyttelasset tilbake til Chile. Først skal det takkes, klemmes og tørkes tårer.

– 30 år på én og samme arbeidsplass er i dag en bragd, sier rektor Norum, mens hun >>

«Hvis jeg noen ganger har blitt irritert for et pek de har gjort eller noe de har ødelagt, har jeg alltid sagt til meg selv: Carlos, hvordan var du da du var 19 år? Og så går sinnet over.»

overrekker medaljen for lang og tro tjeneste fra Norges Vel. Til stående applaus fra et fullsatt auditorium. Rekken av kolleger og elever som vil si takk er lang.

– Jeg har bare gjort jobben min. Dette har vært hjemmet og familien min i 30 år. Nå er det rart at det er over, sier Carlos, og minner elevene på at de må ta vare på landet og demokratiet han har blitt så glad i.

Flyktet fra Chile. I mai 1988 kom Carlos til Norge fra Valparaiso i Chile. Han var 39 år. Det hadde vært militærkupp i hjemlandet i 1973, og Carlos som hadde vært involvert i fagforeningsarbeid, var ikke velsett. En dag ble han advart av sivilt politi om at han burde

reise. Nevøen hans skaffet billett til Norge. Han kom til asylmottak i Drammen, og ble ganske raskt knyttet til Danvik. Først med enkelte arbeidsoppgaver, senere i full jobb. I 1989 flyttet han inn i en leilighet på skolen, og her ble han boende. Kona og sønnen kom etter i 1994.

– Jeg har alltid følt meg velkommen, og ble tatt varmt imot på Danvik, roser Carlos, som understreker at de første årene alene i nytt land og ny kultur var tøffe.

Etter hvert ble det mer og mer jobb. Gulv skulle vaskes, vegger males, noe repareres og mat serveres.

– Jeg har i grunnen gjort alt som har trengtes. Om somrene kalte jeg meg hotell-

direktør og drev sommerhotell, smiler han.

– Det har vært en rik opplevelse å være her!

Gode minner. Carlos har mange historier å fortelle, å summere opp 30 år er ikke gjort på et blunk. De varme minnene blir med i kofferten til Chile. Som den gang han lærte å gå på ski over skoleplassen, til god underholdning for naboene. Eller da han manet seg opp og skremte narkomane bort fra skolens eiendom. Hvordan han lærte seg å vaske gullende rent, med iherdig veiledning. Eller første gang han tok en dukkert i en kald, norsk innsjø.

– Jeg har nok vært litt sheriff her, ler han. – Og hatt det kjempegøy! Det har vært nok å

Tidligere rektor, Tore Seierstad, og nåværende rektor, Hege Norøm, takker for lang og tro tjeneste

– Selv om jeg nettopp har fylt 70 år, føler jeg meg ikke gammel. Jeg tror elevene smitter meg med sin ungdommelighet.

Hjem til Chile. Kona til Carlos døde av kreft i 2007. Som pensjonist reiser han tilbake til Chile med sønnen. De har nylig kjøpt hus i samme gate som dattera, som aldri flyttet etter til Norge. Nærhet til henne og barnebarna er etterlengtet.

– Da jeg kom hit i 1988 kostet det 18 kroner i minuttet å ringe til Chile. I dag kan man snakke gratis, med bilder, over skype. Det er mye som har endret seg på 30 år, sier Carlos og rister på hodet.

– Vi har alltid pleid å ha ferie fem uker i november og desember, så akkurat nå føles det som om jeg reiser til Chile på ferie «som vanlig». Overgangen kommer nok i januar. Jeg kommer til å savne vinteren i Norge, sier han.

Lyset som kommer med snøen har han blitt glad i. I Chile er årstiden varm, men mørk.

– Jeg reiser fra Norge som en bedre mann enn han som kom for 30 år siden. Det jeg har lært om likeverd her tar jeg med meg hjem. Machokulturen i Sør-Amerika har jeg ingenting til overs for. Her har jeg opplevd både ytringsfrihet, og jeg har fått stemme ved kommunevalg. Det har betydd mye, sier Carlos.

– Alle negative ting kaster jeg i en kontainer og glemmer. Det er de gode minnene jeg tar med meg når jeg drar. Jeg tror det er den beste måten man kan leve på. Glemme det som er vondt. Kanskje lever man lenger med en slik innstilling også, smiler han. •

gjøre hele tiden, jeg tror aldri jeg har kjedet meg. I løpet av årene har jeg vært overalt på skolen og pusset opp. Jeg kjenner nok rom og vegger bedre enn de fleste, legger han til.

Carlos har gledet seg over søkerveksten og endringene som har vært på skolen i perioden han har bodd på Danvik. Han mener folkehøgskole er det aller beste tilbudet som fins for ungdom. At politikerne ikke deler den samme begeistring, er for Carlos et stort mysterium.

– Folkehøgskolen er en viktig arena for danning, det vet alle som har vært innom en skole. Bør ikke også politikerne forstå det snart?

Mye liv og trivsel. En av de store forskjellene mellom Norge og Chile er folkemylder og store forsamlinger. I Drammen møtes ungdom til trening i en hall, eller inne på en kino. I Chile samles de på gata. Det er stort sett alltid liv og røre – uansett tid på døgnet.

– Kanskje er det også derfor jeg har likt meg

så godt på Danvik? Det har alltid vært noen å prate med, og det har vært liv og latter overalt. De første årene spilte jeg for eksempel ofte fotball og innebandy med elevene, sier Carlos.

– Jeg har vært heldig som har hatt så mange rundt meg!

Det å få jobbe med og blant ungdom er også noe Carlos har satt pris på. Kontakten med elevene har vært viktig, og gleden gjensidig.

– Jeg har hele tiden prøvd å gjøre mitt beste for at elevene skal trives. Hvis jeg noen ganger har blitt irritert for et pek de har gjort eller noe de har ødelagt, har jeg alltid sagt til meg selv: Carlos, hvordan var du da du var 19 år? Og så går sinnet over, smiler han.

«Alle negative ting kaster jeg i en kontainer og glemmer. Det er de gode minnene jeg tar med meg når jeg drar.»

Jovisst var det folkehøgskoler i Amerika

Av Torbjørn Greipsland

Det er svært lite kjent, men det ble etablert folkehøgskoler i USA. De var danske.

Jeg hadde i mange år en god del kontakt med folkehøgskoleansatte, men aldri hørt om at det hadde vært etablert folkehøgskoler i USA. Men i årboken til The Danish American Heritage Society, *Bridge*, Volume 28, Number 2, 2005, har John Mark Nielsen en lengre artikkel om folkehøgskolenes historie i USA.

Sju skoler. Alt i alt ble det dannet sju folkehøgskoler. Man kan godt si de var en følge av de ulike utfordringer som danske innvandrere møtte, blant annet presset for å bli

assimilert, slik både Ole Rølvaag og Valdemar Ager omtaler i sine bøker.

Den religiøse enhet som både Danmark og Norge hadde hatt fram til 1800-tallet, fantes ikke i det nye fedrelandet. Uenigheten blant lutheranere i USA, danske så vel som norsk, ga seg ikke bare utslag i flere kirkesamfunn, men også i profil på folkehøgskolene. Mens Nysted Folk High School i Nysted, Nebraska, og fem andre hadde en grundtvigiansk profil, hadde Brorson High School i Kenmare, Dakota, en pietistisk retning.

Alle folkehøgskolene hadde utgangspunkt i Grundtvigs tanker og ideer, men valgte likevel hver sin retning. Nysteds profil hadde vekt på den folkelige kultur som en viktig del av livet, utdanning skulle være

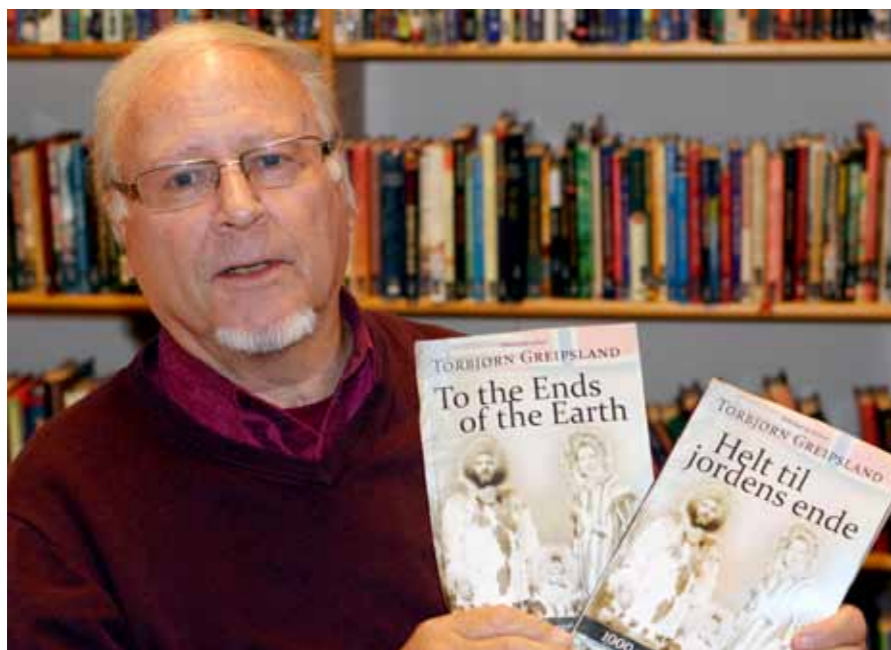
mer enn utdanning til et yrke, kultur for kulturens egen skyld, ikke bare som hjelp til et levebrød.

Åndelig liv. Brorson-skolen derimot la ganske klart vekt på det kristne og åndelige livet til den enkelte. Men skillelinjene var ikke bastante. Brorson-skolen hadde sine røtter også i dansk Indre Mission, som ble dannet i 1853 etter at loven som forbød formelle organisasjoner utenfor den danske folkekirke, var opphevet. Indremisjonen understreket verdien av personlig tro på Jesus Kristus, lesning av Bibelen og troskap mot Guds ord, samt misjonsarbeid. Mye av denne profilen hadde også The Danish Evangelical Lutheran Church Association, grunnlagt i 1884, senere United Church (United Danish Evangelical Church), etablert i 1896.

Vekt på kultur. Kirkesamfunnet «Danish American Lutherans» som ble dannet i 1874, hadde grundtvigiansk profil. Presten, salmedikteren, historikeren og folkeopplysningsmannen N.F.S. Grundtvig hadde utfordret den ortodokse læren og la vekt på at troens kilde er den levende menighet og samfunnet av de troende, uttalt i den apostoliske trosbekjennelse. Dessuten understreket Grundtvig at menneskene ikke bare måtte bli åndelig vekket, men også kulturelt.

Den første danske folkehøgskole i USA ble grunnlagt i Elk Horn, Iowa, i 1878.

Artikkelforfatter Torbjørn Greipsland har skrevet flere bøker om norsk utvandring. Den siste boken om norskamerikanske misjonærer er trykt i to utgaver med tekst på engelsk og norsk.

United Danish Evangelical Church holdt i 1912, sin 16. årlige konferanse på Brorson High School. Foto fra Bridge/The Danish Immigrant Museum, Elk Horn, Iowa.

Senere ble det etablert fem skoler til som reflekterte den grundtvigianske profil. De var i Nysted, Nebraska, Ashland, Michigan, West Danmark, Wisconsin, Tyler, Minnesota og Solvang, California. Brorson High School i Kenmare, Nord Dakota, derimot, tilhørte den mer pietistiske retningen. Betegnende er det at den skolen ikke hadde ordet *Folk* med i navnet.

Dansk settlement i Nebraska. Nysted Folk High School ble grunnlagt i 1887 i det store danske settlementet i Howard County i Nebraska. Danske immigranter hadde i 1871 gått til innkjøp av nærmere 100 000 dekar land. I 1880 var ti prosent av innbyggerne i Nysted dansker. – Skoler og kirker bygges i høy fart, heter det i brev.

Grunnlegger og første rektor var Christian J. Skovgaard. I Danmark hadde han vært elev ved Askø folkehøgskole. Han var også pastor i St. Peder's Evangelical Lutheran

Chuch i Nysted.

Skoleåret begynte i november etter innhøsting, og varte til mars for våronna begynte. Det passet for unge menn som fikk arbeid på farmene i sommerhalvåret. Klassene for jenter varte til sammen 3-4 måneder lenger.

Uenighet. Men en av talerne på åpningsdagen skapte røre. Han sa at det har ikke noen praktisk betydning å lære dansk, folkehøgskolen burde bli en amerikansk skole. Da tok en elev til motmæle og sa da kunne han like godt ha blitt værende i Minnesota hvis ikke dette skulle være en dansk skole. Den debatten tok ikke slutt.

Det var hele tiden en kamp for å få nok studenter. Første år var elevtallet bare 12. Pastor H. C. Strandskog, som tok over som rektor etter Skovgaard, måtte etter få år slutte på grunn av konas helse. Med det ble også et annet aspekt ved folkehøgskoletilværelsen

brakt inn, nemlig at rektorkonas mange oppgaver i tilknytning til skolen. Rektor var vanligvis også pastor i en menighet, noe som gjorde arbeidsbyrden ekstra stor også for kona. Om en annen rektorfrue heter det at hennes ønske, slik ett av barna beskriver det, var at de skulle ha hatt en privat bolig på et rolig sted.

Verdenskrig og depresjon. Skoleåret 1898-99 var det 33 elever på skolen, noen år senere 44. Tiden under 1. verdenskrig førte til nedgang i elevtallet, også fordi det var en tid der det å bli amerikansk, ble holdt fram som så viktig. Neste vanskelige tidsrom var depresjonen etter 1929, som førte til at foreldrene ikke hadde råd til å sende barna på folkehøgskole. I 1934 ble folkehøgskolen i Nysted nedlagt.

Dansk koloni i Nord Dakota. Brorson High School ble etablert i Kenmare,

Nysted Folk High School etter modernisering i 1910. Foto fra Bridge/Danish Immigrant Archive, Grand View College, Des Moines, Iowa.

◀◀ Nord Dakota. Det danske kirkesamfunnet United Church hadde på slutten av 1890-tallet jobbet for å etablere en dansk koloni der. Kenmare ligger omkring 100 km nordvest for Minot ved den da nye jernbanelinja. 14. oktober 1896 ble en dansk luthersk menighet etablert der, det var den første av sitt slag i Nord Dakota.

I 1901 grunnla pastor Hans Hansen skolen som fikk navnet Brorson High School etter salmedikeren og biskopen Hans Adolf Brorson. Han var sterkt påvirket av tysk pietisme.

Ulike karakteristikk. Noe av undervisningen var på engelsk, og en elev forteller at han for første gang hørte undervisning i katekismen på engelsk. Han skriver at lærerinnen, Miss Arildsen, hadde et hjerte for at andre skulle oppleve frelse. Hun dannet et kor og mange gamle danske salmer ble sunget.

En elev, Henrik Bredmose Simonsen, karakteriserer skolen som mer en bibelskole enn en folkehøgskole i Grundtvigs ånd.

I årsheftet nevnes at danske lutheranere i USA karakteriserte grundtvigianerne som «happy» og «dancing», mens medlemmer av United Church ble kalt «prayers» og «holy Danes».

Skolebygning ble oppført i 1905 da skolen hadde 50 elever. I følge en oversikt var antallet de andre årene lavere. For skoleårene 1917-1919 står det at skolen var stengt på grunn av dårlige avlinger.

United Church, som sterkt støttet skolen, hadde i 1906 og 1912 lagt sine årskonferanser til skolen

Brorson High School ble lagt ned i 1920. Da hadde til sammen 500 elever gått på skolen. 25 av disse ble pastorer i United Church og tre ble misjonærer i Afrika.

John Mark Nielsen avslutter artikkelen slik: «With the close of Brorson High School in 1920 and Nysted Folk High School in 1934, the Great Plains, that she-monster of Ole Rolvaag's novel *Giants in the Earth* had claimed the blood of two more victims». •

Anbefales

Klokt ledelsesbok uten datostempel – bør også leses av lærere

Klokt lederskap mellom dyder og dødssynder

Paul Otto Brunstad, Gyldendal Akademisk 2009

Anbefalt av Tom Arne Møllerbråten

Klokt lederskap mellom dyder og dødssynder av Paul Otto Brunstad er nå ti år gammel, men det er gode grunner til å minne om at denne finnes. Jeg vet boken brukes i lederutdanning, og jeg håper mange av våre rektorer og mellomledere allerede kjenner til denne boken, for den er virkelig en perle av en bok. Og den er for god til at bare de som sitter i ledelsen bør lese den. Denne burde være pensum for alle i folkehøgskolen, og særlig for lærere.

Kanskje ord som dyder og dødssynder høres fjerne ut, som tilhørende en annen tidsalder, eller i det minste tilhørende et annet kirkesamfunn enn de fleste av oss i Norge tilhører. Ja, det stemmer jo. Men hvis vi tar en kikk over til Danmark, vil vi der se at alt dette har blitt aktuelt igjen i vårt moderne, sekulariserte samfunn, ikke minst gjennom forfattere som Martin Herbst og Sørine Godtfredsen. Ikke rart da at Brunstads bok også er utgitt på dansk. Verken dydene eller dødssyndene har gått ut på dato, men er i ferd med å få ny aktualitet i ny kontekst, både i Danmark og Norge. Gammel visdom har ikke datostempel.

Paul Otto Brunstad slår et slag for at lederskap bør preges av klokskap. «Gode erfaringer og kunnskaper er viktig, men for å utøve klokt lederskap kreves det i tillegg en varhet og respekt for det konkrete og unike i enhver situasjon.» Sagt på en annen måte: «Kunsten i klokt lederskap synes derfor å ligge i evnen til å forene kunnskapsbevissthet med situasjonsbevissthet.» Og da er lederens person og egenskaper helt avgjørende. Viktige blir da «egenskaper som erfaring,

modenhet, selvinnsikt, menneskekunnskap og en god moralsk forankring». «Selvinnsikt og menneskekunnskap er ikke medfødt, det må læres, og det tar tid å lære det.»

«Godt lederskap er knyttet til kvaliteten og styrken i de menneskelige relasjonene. Det å bygge gode relasjoner til sine medarbeidere krever innsikt i menneskelige holdninger og reaksjonsformer.» Dette er helt i tråd med Magne Lerøs tanker i dette nummeret. Boken til Brunstad handler altså om at de klassiske dydene og dødssyndene her vil være til stor nytte: «Dydene lærer oss hva som styrker relasjoner. Dødssyndene lærer oss hva som svekker de samme relasjonene.» Og gode relasjoner er helt essensielt i ethvert lederskap, så vel rektors som lærers, og vil kunne skape underverker ved at gode relasjoner «vil kunne få medarbeidere [elever] til å gjøre noe de først ikke ville, utføre noe de ikke trodde de kunne, og nå mål de aldri trodde de ville kunne realisere».

Brunstad belyser viktige tema i sin bok ved å dyppdykke i språket vårt og dets røtter. Det er mye å lære bare ved å bli bevisst på hva ord egentlig betyr, og naturlig nok er både greske og latinske ord sentrale i denne boken. Men også norske ord og vendinger kan gi overraskende nye tanker, som denne: «Skal en leder forandre noe, må han eller hun være til for andre enn seg selv. Det er som språket selv bærer nøkkelen til en dypere forståelse av forandringens vesen». Her er det klokskap å ta til seg.

Gjennomgangen av dydene starter med den viktigste, *klokskap*, deretter følger *rettferdighet*, *mot*, *besindighet/måtehold* og til slutt *takknemlighet*. Alle de sju dødssyndene har fått hvert sitt kapittel: *Stolthet*, *grådighet*, *misunnelse*, *sinne*, *lyst*, *fråtseri* og *kjedsomhet/latskap*. Boken avslutter med en svært viktig påminnelse til alt lederskap, viktigheten av å praktisere *tilgivelse*.

Når jeg leser bøker som denne, får jeg behov for å fortelle andre om det jeg har lest. Fordi den er godt skrevet, men mest av alt fordi budskapet er så viktig og relevant. Hva mer skal jeg si? Les! •

Praktisk teori om vanskelige sosialpedagogiske spørsmål

Sosialpedagogikkens mangfold

Linda Elisabeth Bjørknes, Grethe Marit Delås, Mikhail Gradovski, Joakim Jiri Haaland, Arvid Lone, Erik Paulsen, Kari Søndena, Fagbokforlaget 2018

Anmeldt av Geir Ertzgaard

Atte selvbiografiske narrative vitenskapelige essay om sosialpedagogikk? Datt du av nå, eller henger du fortsatt med? Akademikere har det med å si enkle ting på kompliserte måter. Dette er en bok der lektorer fra Institutt for sosialfag ved Universitetet i Stavanger forteller personlige historier om hvordan de kobler teori og praksis sammen når de arbeider med sosialpedagogikk. Disse historiene er altså samlet i boken *Sosialpedagogikkens mangfold* fra Fagbokforlaget.

Debatten om hvem som har ansvar

for sosialpedagogikken i folkehøgskolen gikk en smule varm høsten 2018 – spesielt på frilynt side. I debatten kom det frem en del uenigheter og noen problemstillinger, og for i det hele tatt forstå meg på en debatt jeg følte meg godt plassert på sidelinjen av, valgte jeg altså å lese denne boken. Hvilke problemstillinger ble avdekket?

- Hvem skal drive med sosialpedagogisk arbeid?
- Hvordan definerer man sosialpedagogisk arbeid?
- Driver folkehøgskolen med sosialpedagogikk?

Boken består av åtte essays som handler om alt fra om hvordan sosialpedagogikken som fag utviklet seg, til essays om sosialpedagogikken i friluftslivet (Ut på tur, aldri sur!), sosialpedagogikk som inkluderings kunst, om det å «Protect Human Dignity», og det ganske treffende og til dels provoserende titulerte essayet «Intet er så praktisk som en god teori – og intet er så teoretisk som en god praksis.». Det siste essayet får meg blant annet til å tenke: Hvis vi med vårt sosialpedagogiske arbeid trenger pedagogisk teori i bunnen for å kunne kalle oss profesjonelle, så mangler vi dette hos oss. Vi mangler sosialpedagogisk teori til å forankre praksis i. Ja, ideologene på kontorene besitter denne innsikten, men hva med de av oss som er praktikere uten pedagogisk utdanning? Holder det med erfaring og sunn fornuft?

Drøftingen om forholdet mellom teori og praksis gjør boken interessant for oss. Sosialpedagogikken forankres i møtet mellom teori og praksis. Blant annet forteller Johan Jiri Haaland om hvordan friluftsturer fungerer som pedagogisk verktøy for å nå inn til elever som ellers i samfunnet har falt utenfor. Han tar noen ungdommer med seg på tur i skogen, og der blir de anerkjent, og får oppleve mestringsoppvelser de ikke får i hverdagen. Vi kjenner lukten fra leirbålet når vi leser det, samtidig siver teorien inn med røyken. Det kunne vært hentet fra en tur med en friluftslivsklasse på folkehøgskole, men Haaland gir meg den forankringen i teori

«Hvis vi med det vårt sosialpedagogiske arbeid trenger pedagogisk teori i bunnen for å kunne kalle oss profesjonelle, så mangler vi dette hos oss. Vi mangler sosialpedagogisk teori til å forankre praksis i.»

som jeg ellers ikke kjenner til. Han spør om hva slags kompetanse det kreves av en sosialpedagog – der han sitter i skogen og bygger relasjoner mellom barn/unge og seg selv.

I barnevernet arbeider man per definisjon med barn i utsatte situasjoner. I folkehøgskolen er situasjonen mer sammensatt, hvor normaliteten er ... normalen. Ja, vi har elever som faller utenfor hos oss også, men definisjonen boken gir på hva sosialpedagogikk er, kan virke problematisk for oss: *En hjelpepedagogikk forankret i i institusjonene og i pedagogisk teori*. De utfordrer oss på den helhetlige forståelsen av sosialpedagogikken som en integrert og total del av livet. Klasserommet, turen, rommet er alle sosialpedagogiske arenaer *styrt* av pedagogikker med kompetanse i sosialpedagogikk. Det er altså profesjonsaspektet som vektlegges.

Jeg forstår hvorfor mange folkehøgskolefolk kan reagere på dette.

Forfatterne formidler en eksklusiv forståelse av sosialpedagogikken. De fleste av oss har livserfaring og praktisk erfaring, men kan vi si at vi har det teoretiske grunnlaget på plass, og med det ha forutsetninger for å skape og utvikle en helhetlig sosialpedagogisk tenkning? I essayet *Sosialpedagogikk – inkluderings kunst* beskriver for eksempel Erik Paulsen tre kjennetegn ved pedagogikken: 1) Faglig begrunnede og definerte mål og en definert målgruppe, 2) en helhetlig forståelse og sosialpedagogisk handling, og 3) relasjonen

mellom i vår sammenheng eleven og sosialpedagogen. Bare punkt 3 er knyttet til noe som ikke nødvendigvis er teoretisk basert.

Hvorfor er dette viktig? Fordi vi nærmest automatisk sier at vi driver med sosialpedagogikk i folkehøgskolen, men det viser seg ut fra høstens debatt at vi har vanskelig for å definere hva det er. Så lenge vi ikke klarer å bli enige om hva sosialpedagogikk er og hvem som skal ha ansvar for det, trenger vi innspillene fra folkene fra Universitetet i Stavanger. Selv har jeg ikke svarene, men jeg kan si at etter å ha lest boken at jeg opplever jeg spørsmålene som høyst relevante, og jeg synes det er på tide at vi finner noen svar på dem. Det er på tide å brette opp ermene, ta spørsmålstillingene som ble reist i debatten om sosialpedagogiske i Folkehøgskoleforbundet til oss, og prøve å finne gode svar på spørsmålet om det de facto er sosialpedagogikk vi holder på med, og om vi har den faglige tyngden som kreves for å drive med det vi driver med – uansett hvilket navn barnet har.

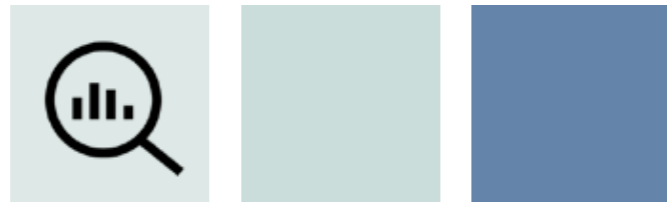
Med den kjennskapen jeg har til folkehøgskolen og etter å ha lest boken, blir jeg i tvil, og vil gjerne diskutere hva som skal til for å profesjonalisere sosialpedagogikken vår. Hvis ikke, har jeg behov for å definere hva vi da holder på med og gi barnet dets rette navn. •

Av Johan Lövgren,

ph.d. i folkehøgskolepedagogikk, prest og lærer

på Grenland folkehøgskole, og ansatt i NKF

Religion som bevegelse – å forske på tro

Det har vært mange diskusjoner om hvordan vitenskap kan beskrive tro. Er det mulig å fange opp Gudstro med vitenskapelige metoder? Er ikke tro og vitenskap motpoler? For meg er det selvfølgelig at tro aldri kan forklares med vitenskap. Samtidig mener jeg at vitenskapelige metoder kan hjelpe oss å forstå hvordan tro fungerer i våre liv som mennesker.

Hvis vi har som mål å forske på læring i en verdibasert kristen folkehøgskole, blir dette viktig. For å beskrive hvordan vi som folkehøgskole formidler tro må vi se på hvordan tro fungerer som en del av menneskers liv.

Praksisvending. Innenfor samfunnsvitenskapelig forskning taler vi om en praksisvending. Begrepet beskriver en bevegelse innenfor forskningen under de tre siste årtiendene. Det handler om en vending mot en empirisk forskning med fokus på menneskers hverdagsliv, på hvordan et fenomen kommer til uttrykk i praksis. Når det gjelder tro, betyr dette at vi ønsker å se på hvordan religion er tilstede i vanlige menneskers liv.

Hvordan er tro en del av vår hverdag? Tidligere religionsforskning har ofte hatt et fokus på kirkeliv og den organiserte religionen. Bøker som *Every day religion*¹ og

*Lived religion*² er skrevet av sentrale forskere innenfor religionssosiologi. De beskriver tro utfra hvordan den fungerer i menneskers hverdagsliv. Praksisvendingen innebærer at forskerne blir observatører som beskriver troens plass i menneskelivet.

Religion som hybrid. For meg ble denne typen forskning viktig. Hvis vi ønsker å beskrive hvordan tro er tilstede i våre elevers folkehøgskoleår, mener jeg at vi må se hvordan tro blir praktisert av elevene. Derfor blir det viktig å se hvordan slik forskning beskriver religion som en del av vårt moderne samfunn. Et fellestrekk blant disse forskerne er å beskrive religionen som en *hybrid*. De snakker om at den er tilstede i «bits and pieces». Religionen blir her vanskelig å skille fra det øvrige livet – den er innimellom der, som en del av. Religionen utgjør ikke et adskilt område i menneskelivet, men blir

fordelt innimellom.

I min forskning har jeg bedt elever beskrive sitt folkehøgskoleår helt fritt utfra noen åpne spørsmål. Et mål har vært å se på hvor tro er tilstede i deres opplevelse av våre skoler. Når jeg analyserer elevenes fortellinger om sitt folkehøgskoleår, blir begrepet *hybrid* relevant. Religion som tilstede i «bits and pieces» blir beskrivende for den plass tro får i disse fortellingene fra folkehøgskolene. Det er ikke noen ferdige mønster. Opplevelsen av å møte tro finnes tilstede i elevenes fortellinger, men ofte ikke der hvor jeg hadde forventet det.

Monologisk og dialogisk. Når vi fokuserer på religion som praksis, finnes en nær kobling til pedagogikk. Forskere som Geir Afdal, professor i pedagogikk på Menighetsfakultetet, bygger videre på praksisvendingens funn. I sin bok *Religion som bevegelse* beskriver Afdal ulike måter å forstå religion og religiøs læring på. Han bruker

begrepene monologisk og dialogisk religion. En monologisk religion, mener Afdal, ser tro som en ting, et ferdig system, som skal overføres. En monologisk religion utgjør en autoritativ diskurs som ikke har noe behov for å reformuleres.

Når Afdal skal beskrive en dialogisk forståelse av religion, bruker han begreper vi kjenner igjen fra religionssosiologien og praksisvendingen. Dialogisk religion beskrives som en bevegelse. Religion som bevegelse må hele tiden reformuleres. Når religion oppfattes som dialog, blir tro aldri en statisk enhet. Hvert menneske må selv integrere den religiøse diskursen i sitt eget liv. På denne måten blir religionens språk noe som er dels er vårt eget, dels andres. Afdal skriver:

«Religion blir dermed ikke bestemt på forhånd, men undersøkt som ulike typer av praksiser. Religion analyseres som dialogisk, hybrid og i bruk – som noe som skjer.» (Afdal, 2013:15)

Tro i hverdagen. Religion som diskurs har alltid et element av monolog. Vi trenger bekjennelse og troslære for å bygge en fast ramme for vår kristne tro. Når vi snakker om religion som bevegelse, er dette en beskrivelse av hvordan tro blir en del av våre liv. Hvordan vi lever ut tro i hverdagen. For oss som folkehøgskole gir det begreper som vi kan bruke for å beskrive hvordan vi formidler vårt verdigrunnlag.

Som folkehøgskoler er vår oppgave å formidle vårt verdigrunnlag «innenfor rammen» av «allmenndanning og folkeopplysning»³. For å beskrive skolens pedagogikk når det kommer til tro og trosformidling, tenker jeg at begrep som en dialogisk forståelse av religion kan bli viktig. Vi må se og respektere at tro er tilstede i elevenes liv som en hybrid. Den vil alltid være der i «bits and pieces». Den behøver stendig reformuleres og undersøkes i ulike type av trospraksiser. Den faste kjerne som er vår kristne bekjennelse må integreres av hvert individ i deres eget liv. •

«Når religion oppfattes som dialog, blir tro aldri en statisk enhet.»

1 Nancy T. Ammerman, 2007

2 Meredith B. McGuire, 2008

3 Folkehøgskoleloven

Manus til morgensamling

I hvert nummer av **steg** vil en skole presentere en til to morgensamlinger. I dette nummer er det Sagavoll folkehøgskole og rektor **Kjersti Versto Roheim** som gir oss sitt manus.

Velsignet være de enkle ting

Eg er veldig glad i dikt – korte og lange dikt, elevane får møte denne kjærleiken eg har til lyrikken, og mange gjev uttrykk for at dei likar det, særleg etter ei tilvenning.

Dikt er meisla og fila, slik at dei viser oss noko viktig på ein enkel, men ofte veldig tankevekkande måte. Dikt kan hjelpe oss til å finne ut av livet!

Eit dikt av Hans Børli - *Velsignet være de enkle ting* – fortel oss noko sentralt inn i vår materialistiske verd. Eit årsskifte er tid for å finne ny retning, det er masse ny tid som kjem imot oss, korleis vil vi bruke den?

Ofte er det mykje fokus på materielle ting, vi planlegg og kjøper, finn ut kva som er det beste og angrar djupt dersom vi ikkje kjøpte det beste, eller betalte for dyrt. Fokuset blir på det materielle og materialismen lurar oss! Det er lett å bli lurt, og kanskje er det betre for oss å søke det enkle, det nære, det rimelege og det levelege. «Kunsten er å gjera livets gleder enkle», heiter det i eit kinesisk ordtak. Kvifor gløymer vi det? Kvifor går vi så ofte over bekken etter vann? Vi let oss lure!

Norge er eit av verdas beste land å bu i, men det er ikkje sjølsagt at vi har eit godt liv med oss sjølve eller med familien eller

kvarandre likevel. Det materielle kjem inn som erstatning veldig ofte, og materialismen tar vekk fokus frå det som er viktig i livet.

I evangeliet etter Lukas, kap 12, seier Jesus: «Ta dykk i vare for lysta til alltid å eiga meir! For det er ikkje det du eig, som gjev deg livet, om du har aldri så mykje.» Han seier vidare: «Ver ikkje urolege for livet, kva de skal eta, eller for kroppen, kva de skal kle dykk med. Livet er meir enn maten og kroppen meir enn kleda. Sjå på ramnane! Dei sår ikkje og haustar ikkje, dei har verken matbu eller låve, men Gud før dei likevel. Kor mykje meir er ikkje de enn fuglane! Kven av dykk kan med all si uro leggja ei alen til si livslengd? Når de ikkje eingong maktar så lite, kvifor er de då urolege for alt det andre? Sjå på liljene, korleis dei veks! Dei strevar ikkje og spinn ikkje, men eg seier dykk: Ikkje eingong Salomo i all sin herlegdom var kledd som ei av dei. Når Gud kler graset så fint, det som veks på marka i dag og blir kasta i omnen i morgon, kor mykje meir skal han ikkje då kle dykk – de lite truande! Ver ikkje urolege, og tenk ikkje heile tida på kva de skal eta og kva de skal drikka.»

Jesus bryt inn i vår grubling og seier enkelt og klart «No er tida komen, Guds rike er nær. Vend om og tru på evangeliet!» Vend

Foto: Tyler Quiring, Unsplash.com

om frå å tru at lykke kan kjøpast for pengar, og vend fokuset bort frå ei glede kjøpt av det komplette, perfekte og vellykka. Jesus inviterer oss til å leve meir og lengte mindre, til å vere meir der vi er akkurat no, i stadenfor å kave i veg mot stadig nye lykkeland.

Erik Dammann har vore ein livsstilsprofet og grunnla i si tid organisasjonen «Framtiden i våre hender». Han har sagt:

«Jeg er på leting etter en vei. Den kalles smal, men den må være bred nok til å gå på og leve på. Jeg er på leting etter en virkelighet. Den handler om forsakelse og tro, men er mulig å forholde seg til i frihet og glede. Den handler om faste, men også om å gi rom for fest og glede.»

Lykke kjem ofte uventa og i små porsjoner, gjerne innanfrå deg sjølv. Råda fra dei

kloke filosofane er klart: Vi må sjå innover i oss sjølve for å finne det vi kallar «lykke». Den ultimate kjensla av lykke blir truleg skapt meir av indre ro, aksept og fred med deg sjølv og tankane dine, enn av mange ytre faktorer. Jo meir vi har i form av både materielle ting og gjeremål, dess mindre fokus har vi på kvar enkelt av dei. Det enkle livet kan vera rikt!

Vi treng å ta dagen i dag tilbake, ta augneblinken tilbake, det som skjer akkurat her og no. Vi treng å gjera ting med vår fulle merksemd. Vi treng å avslutte ein ting før vi starter på den neste. Og eg og du treng kanskje å vere litt meir bevisste på kva vi ynskjer velkommen inn i liva våre?

Hans Børli har sett ord på det, og no kjem diktet:

*Velsignet være
de enkle ting,
de trofaste ting
som er stillferdig
hos oss i dagene
og fyller dem med en duft
som av hvitskurt tre.
God redskap i hendene,
grovt brød når du er sulten,
et ly mot uvær, noen
som venter på deg
og hører at det er du
som trår i ganggolvet ...*

(Fra Samlede dikt, Aschehoug 1985)

Foto: Hans Olav Rein

Livet på internatet: Natur eller kultur?

Av Anne Gjerding,
internatleder på Molde folkehøgskole

Skvallerkål og løvetann er helt OK planter, men sjelden målet vårt når vi planlegger en hage.

Vi får hagen full hvis vi ikke vet hva vi holder på med, eller hvis vi ikke gjør noe som helst. Slik er naturen, den sterkeste overleveren klarer seg og får prege miljøet. Den planlagte hagen krever hardt arbeid. Kunnskap. Redskaper. Kultivering. Oppfølging. Du skjønner hvor jeg vil, tror jeg?

Uten bevisste metoder, blir ikke det sosiale miljøet på skolen kultur, men natur.

Kultur skapes. Natur utvikler seg etter helt andre lover enn de vi vedtar. Naturen

følger tilfeldige og udemokratiske lover.

Metode. Når jeg går inn i mitt 20. år i folkehøgskolen, vil jeg fortsatt snakke om metode. Vi mangler ikke mål. Ikke på noe nivå. Fra NKE, skolens ledelse, årsplanene, planleggingsdagene og avdelingene.

Elevene definerer hvordan de vil ha det i klassen og på korridoren når året begynner. Det flyr vakre ord gjennom lufta. Fine mål. «Samhold. Trygghet. Samarbeid. Respekt. Rettferdighet.» Vi ber dem om å sette mål og definere god kultur. Dermed forplikter vi oss til å hjelpe dem med å nå målene.

Vi skal vite «hvordan», når de er enige

«De ansatte blir kastet ut i til dels store sosialpedagogiske utfordringer. Likevel er det utydelig definert hvilke faglige kvalifikasjoner vi må ha, eller hva vi jevnlig må kursenes, veiledes og oppdateres i.»

om hvor de vil.

Jeg ber andreårselevne om å legge nøy merke til hvilke pedagogiske virkemidler lærerne bruker for å skape god klassekultur. De må spørre og reflektere sammen med læreren rundt hvordan de velger metoder og hva som er virksomt. Dette er noe av det viktigste en lederelev skal lære: At kultur skapes gjennom bevisste valg av metode.

Gode ledere er ikke bare naturtalenter. Gode ledere er ikke avhengige av ei samarbeidsvillig gruppe eller et «godt kull». Gode ledere har et mangfold av redskaper for å kultivere miljøet mot de målene vi har satt oss.

«**Alle kan da litt sos ped.**» Til tider har jeg vært litt provosert over at sosialpedagogikken er for diffust definert i folkehøgskolen. De ansatte blir kastet ut i til dels store sosialpedagogiske utfordringer. Likevel er det utydelig definert hvilke faglige kvalifikasjoner vi må ha, eller hva vi jevnlig må kursenes, veiledes og oppdateres i.

Jeg kan ikke ansettes som idrettslærer i folkehøgskolen uten å være idrettspedagog. Men en idrettspedagog forventes å ha den nødvendige sosialpedagogiske kunnskapen og metodene for å jobbe med grupper og enkeltelever i internatet.

Det som skiller oss faglig, er nettopp noen av metodene. Vi har felles pedagogiske grunnprinsipper, men utdanning i idrett, friluftsliv, kunst, journalistikk, drama, musikk, teologi, sosialpedagogikk, foto, vernepleie, sosiologi osv. gir oss ulike sett av pedagogiske verktøy.

Kollegaveiledning. Jeg er veldig godt fornøyd med kollegaene mine. Og jeg er særlig imponert over at de delvis må jobbe på bortebane. På et annet fagfelt enn sitt primære. Vi kommer langt med å lene oss på hverandres kompetanse og erfaring, å be om kollegaveiledning når vi står fast og har brukt

opp de virkemidlene vi mestret.

Vi vil kunne gå ut fra at vi alle er egnet, at målene er felles, at det er mulig å hjelpe elevene, og at vi har støtte i hverandre. Vi skal få til dette her. Vi vil ha kultur, ikke natur. Det finnes alltid flere virkemidler og metoder å ta av. Men det er en forutsetning at vi gjenkjenner det som metodiske utfordringer.

Verktøy. Mye av metodikken er erfaringsbasert. Verktøykassa vår blir stadig fullere når vi har prøvd og feilet og reflektert over hva som fungerte over tid. Men sosialpedagogikk er også teori. Fag. Noe en kan lese, kursenes i og øve på.

Den første gangen vi fikk beskjed om at «Du må ta et møte med korridoren om at det stjeles der», «Du må følge den gruppa tettere opp», eller «Det ville vært fint om eleven med spiseforstyrrelser hadde jevnlig samtaler med deg», kjente vi på høy puls. Kanskje stod vi der og tenkte: Jeg vet hva jeg vil få til, men ikke akkurat hvordan jeg gjør det. Metode er praksis på planlagt detaljnivå. Basert på teori og erfaring.

Demokrati og respekt. Det finnes rette og gale måter å løse en situasjon på. Går vi inn med ett eneste verktøy, føler vi oss utrygge som ledere. Hva hvis vi ikke lykkes? Hva gjør vi da?

Vi ønsker ikke at naturens overlevende, de som roper høyest og tar all plass, skal stå i veien for demokratiet og respekten blant elevene. Men det er nettopp det som skjer hvis vi velger feil metode når vi skal møte en konflikt. Hvis vi for eksempel mestrer kun én eneste møteform: Å gi ordet fritt i et åpent og ustrukturert møte.

En plan. Tett oppfølging av ei gruppe kan defineres veldig subjektivt dersom det ikke er brutt ned til konkret metodikk. Å ha to eller tre lange, intense møter har en helt annen

effekt enn daglig kontakt, hverdagslige samtaler og observasjon.

Jevnlige samtaler kan være et tiltak, men er verdiløst hvis vi ikke har en metode.

SØT-modellen passer ofte, men ikke alltid. Vi må ha en plan for å bygge tillit. Vi må vite hva vi kan love. Vi må ha en plan for oppfølging. Vi må ha fokus på progresjon og mestre teknikken for at eleven skal oppleve det som hjelp.

«**Å stå i det.**» Sosialpedagogikk er mye kjedelig tålmodighetsarbeid. Vi kaller det jo å «stå i det», når vi er tett på helt til eleven forstår, kan og mestrer en praktisk eller sosial ferdighet. Vi står i det til alle er inkludert og integrert. Vi står i det til de våger å si sin mening og til de finner balansen mellom aktivitet og hvile.

Jeg legger mange planer. Mappe på mappe med opplegg og agenda for praktiske og sosiale møter for korridorer og grupper. Arbeidsfordeling, instruksjoner, standardkrav, oppfølging, forebyggingsplaner. Og så videre. Dette er en del av de sosialpedagogiske rammene, men ikke selve pedagogikken! Planene er bare en start.

Ingen naturlov. En folkehøgskoleansatt skal gjøre mange valg basert på god faglig vurderingsevne og hun skal ha mange ferdigheter. Alle kan få til en slags hage. Og alle kan litt sos ped. Det blir kultur først når vi både vet hva vi skal så, når vi har en plan, når vi har alle de nødvendige redskapene og kan bruke dem. Og når vi står i det over tid.

Vi har mye å tjene på å løfte fram hva som er folkehøgskolemetodikk på internatet. Enda bedre enn i dag. Den personlige veksten elevene får gjennom å bo på internat, er ikke noe som skjer av seg selv, som en naturlov. Det er resultater. Fortjente pedagogiske resultater. •

NKF Landsmøte 2019

3. – 6. juni på Valdres Folkehøgskole

Tema: «et STEG for FRAMTID»

DU er velkommen!
Opplev Valdres folkehøgskole.
Et eventyr.

Natur
 Per Anders Nordengen
 Swingkurs
 Festkveld
 Volleyball
 Friluftsliv
 Helge Gudmundsen
 Seminar
 Påfyll
 Bibel
 Rafting
 Musikk

Kultur
 Årsmøte
 Kaffe
 Samtaler
 Jan Gossner
 Hundekjøring
 Fellesskap
 Klatring
 Stavkirke
 Sang
 God mat
 Trening

Påmelding og informasjon:
nkf.folkehogskole.no, innen 26. april.

Folkehøgskolelivet sett frå Botn

Av Robert Botn, lærer på Ålesund Folkehøgskole

Mer enn ORD

Spørsmålene som driver meg

Ord er ikke bare en tilfeldig sammensetning av små, svarte symboler på et papir. Ord lever. Ord bærer i seg mening. Ord kan forvandle – og i verste fall demotivere eller ødelegge.

Ord kan være nyttige verktøy til å se verden rundt seg i et nytt lys. Når jeg skriver, er det spørsmålene som driver meg. Spesielt «Hva hvis?» og «Hvorfor?» er luper jeg flittig benytter meg av i utgravningsprosjektet det er å forsøke å se verden på nytt gjennom ord.

Ikke bare bokstaver

Når jeg stiller spørsmål, ønsker jeg naturligvis å finne (og gjerne også gi mottakeren) svar. Samtidig bestreber jeg meg på å bevare tolkningsrommet i tekstene mine. Paradoksalt? Nei. Jeg liker heller å tenke at mine spørsmål kan lede mottakeren til å finne svar på spørsmål jeg selv aldri kunne kommet på å stille.

Jeg har alltid en tanke om at det jeg skriver skal fremføres for et publikum eller trykkes/publiseres et sted. Ikke bare fordi jeg har et stort eksponeringsbevis eller for enhver pris er nødt til å sitte igjen et produkt. Det er bare noe som sitter i ryggmargen. Og

jeg tror det har å gjøre med min tro på at det først er når ord viderefremmes, at de blir noe mer enn bare bokstaver.

Ønsker å berøre

Ord har makt til å endre, og jeg ønsker å berøre og bidra til endring hos elevene på skolen. I min jobb i folkehøgskolen er jeg heldig. Gjennom ord for dagen får jeg være med på å forme ungdommenes tanker. I valgfagene Creative Writing og Låtskriving får jeg bidra til å utruste deler av gjengen med enkle verktøy som setter dem i stand til selv å uttrykke seg gjennom ord og musikk.

Ord med lydspor

Tekstene under er både inspirert av og benyttet i skolehverdagen på Ålesund folkehøgskole. Som «Ord for dagen», som del av skrivefagsundervisning – og i ett tilfelle, som en oppmuntring til en enkelt elev.

Selv kombinerer jeg ofte ord med egenprodusert musikk. Musikkens oppgave er å fortelle de delene av historien, som ikke står svart på hvitt. Lydspor til tekstene under finner du på www.soundcloud.com/arbiefonik (Anbefaler sporene Ikke uten betydning og Slik bare du kan).

I

Nytt år
 Nye m – m- m ...
 Ehm ...
 Nye måneder med medgang og motgang
 Nye målgivende
 Nye meningsbrytninger
 i møte med motpoler som
 benytter andre
 måleenheter enn meg
 til å merke opp størrelser som
 menneskeverd, mål, mening – monoteisme

Nye muligheter til å følge magesfølelsen
 eller motstå trangten til det, om nødvendig
 Nye magiske minutter med alle men-
 neskenene, all musikken, alle maleriene og
 metaforene som gjør et år
 Minneverdig

Nye muligheter til å leke seg
 med ord
 som begynner
 på M
 eller P
 eller S for den saks skyld

Mulighetene, ass ...
 Modne hele året,
 Og best av alt – det er mengder av dem
 Mengder

II

Midt i denne stormen fremstår jeg altså som en av disse som ikke har en bekymring i verden
Det må jeg si, godt jobba

III

Omfavne deg selv for meg

IV

For heller ikke å late som jeg er en annen får jeg helt til

V

Så du kan tro jeg ble overrasket da jeg overhørte at du synes jeg er alt det jeg synes du er

VI

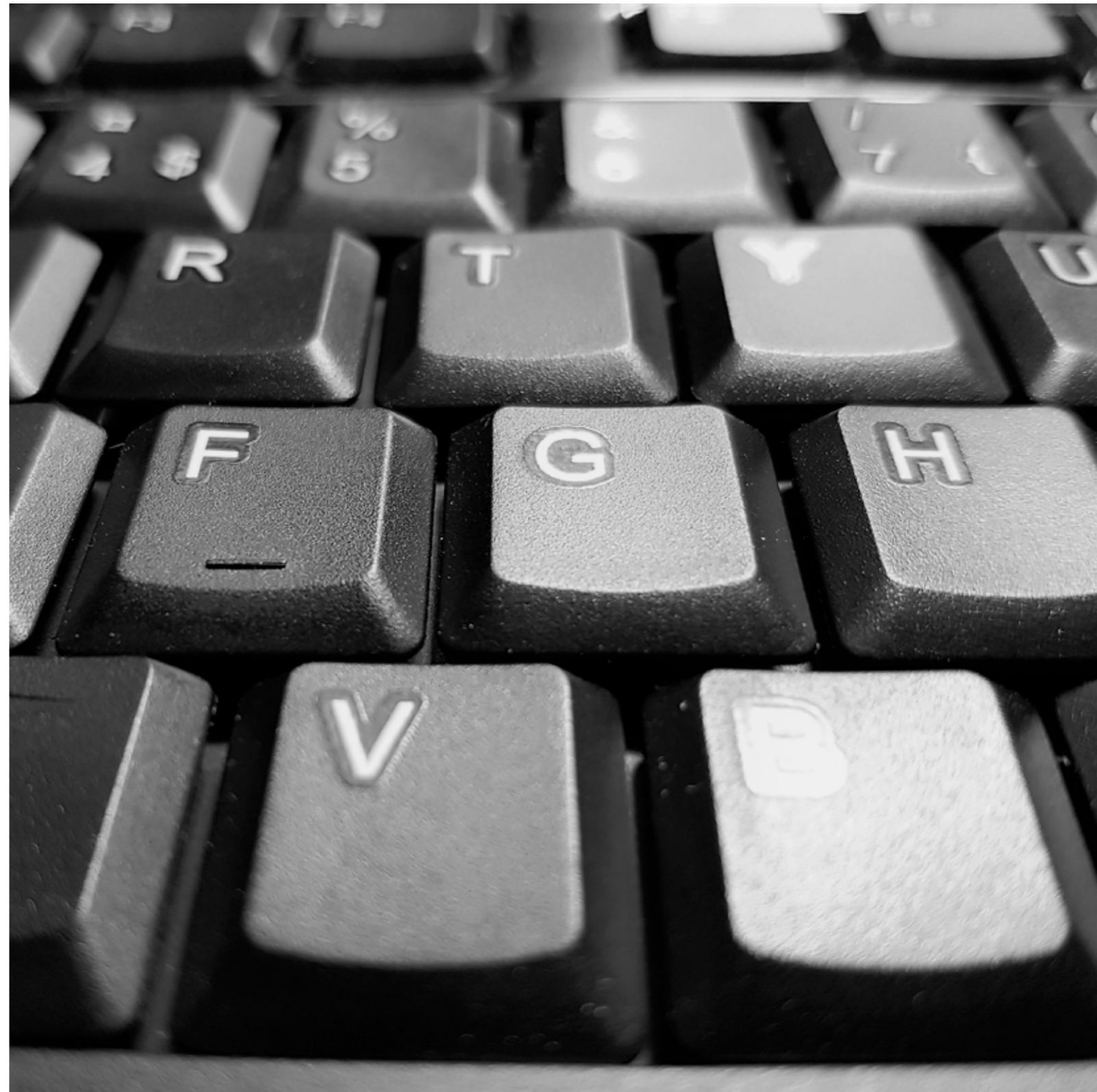
Jeg skulle ønske jeg klarte å sette fingeren på hva jeg løper ifra
Eller var det mot?

VII

Slik det ikke er uten betydning hvor de står plassert de ørsmå svarte bokstavene som danner ord, som danner setninger, som danner avsnitt, som danner sider, som danner bøker, som danner drømmer, som former holdninger, som former samfunn, som former fremtiden, er det heller ikke uten betydning at akkurat jeg er akkurat her akkurat nå, snakker med akkurat henne om akkurat det vi snakker om, det som hun senere diskuterer med venninna si og som endrer venninnas syn på betydningen av det kjæresten hennes anklaget henne for her om dagen

som hun hadde vært så dypt uenig i men likevel tillot å prege henne og som var nær ved å lede henne til å ta det valget hun ville kunne komme til å angre så dypt og inderlig på men som hun nå velger å la være å ta
Og hun bestemmer seg i stedet for å lese den boka hun er blitt anbefalt men som hun inntil nylig har avfeid som utdatert og irrelevant som er skrevet av hun forfatteren som er inspirert av han som holdt den talen som snudde alt på hodet og hun snur på hodet og ser boka på bokhylla og hun reiser seg og plukker den ned og hun blar opp på første side og hun leser det første ordet i første setning av første avsnitt og ordet er satt sammen av tre ørsmå, svarte bokstaver som staver ut et ord
Bokstavene er H - U - N og første setning lyder:
Hun var nødt til å ta et valg nå •

Foto: Tom Arne Møllerbråten

Naturtilstanden – finnes den?

Av Ulf Vege, tidligere lærer på Sagavoll Folkehøgskole, tekst og foto

For mange år siden fikk jeg en bok: «A Walk with a White Bushman». Den handlet om Laurens van der Post. Den ledet meg til hans forfatterskap. Han ble som barn i Sør-Afrika, kjent med buskmannfolket eller Sanfolket, som man sier i dag. På femtallet reiste han inn i det sentrale Kalahari for å oppleve dette folket i sitt egentlige miljø. Etter et par hundre år med undertrykkelse, ja direkte jakt, var han kanskje ikke helt sikker på å treffe noen i det hele tatt. Av ekspedisjonen fødtes et par bøker som er interessant lesing.

Urørt natur. Dette folket har levd i sørlig Afrika i kanskje 30 000 år. Ingen vet sikkert.

Alt tyder på at de var der før alle andre. Det eneste sporet etter dem synes å være noen fantastiske klippemalerier. Så lang tid uten å etterlate raserte landskap! Den dag i dag ser naturen nærmest urørt ut. Men Sanfolket er ikke urørt og deres kultur og levevis er for en stor del historie. Deres liv har ikke vært noen dans på roser. Alt har vært innrettet etter knappe ressurser.

Ble du gammel og en belastning for familien, ble du plassert i en stråhytte for å dø. I tider da det var virkelig nød med stor knapphet både på vann og mat, ble den nyfødte bare «satt ut». Det måtte skje før «barnet begynte å skrike i morens hjerte». Folketallet måtte holdes på et bærekraftig nivå. I mot-

Stolte jegere med snarefangsten.

setning til oss visste de hva «bærekraftig» egentlig betyr.

Tok vare på alt. Noe vi helt opplagt bør lære av dem, forteller van der Post om under en slakteprosess. Hvordan de tok vare på hver minste trevl, er flott å høre om. Det minner meg om en slakting jeg var med på under vårt opphold i Troms. Georg slo i hjel sauen. Jeg rørte i blodet. Da kom Dagny ut og begynte å rote i slakteavfallet. Hun tok ut litt tarmer og annet magegreier. Hun sukket og tenkte tilbake på sin oppvekst. Gardkona tok alt som kunne nyttes. Nå tok hun «bare» noe å lage blodpølse i. «Vi har blitt sløsete», sa hun og gikk inn for å lage verdens beste «slaktepølse».

Jeg var så heldig å være sammen med en familiegruppe til Sør-Afrika for noen år siden. Jeg hadde en drøm om å oppleve buskmannens landskap en gang. Så fikk jeg møte folket også. Selv om disse levde «naturlivet» bare som turistprogram.

En plaget minoritet. Sanfolket har en fantastisk historie. Deres kunnskap om naturen og livet er både biologisk og intuitiv. Ja, den er nesten mystisk med innslag av telepati og healing. Under en trancedans vi fikk være til stede ved, forsøkte en healer å hjelpe ei jente med kronisk hodepine. En lærer

Datter og mor.

hadde slått. Sanfolket er fremdeles en plaget minoritet.

Det meste av tiden levde de det «siviliserte» livet i en liten by – nærmest i slum. Jeg fikk se de åpne, smilende ansiktene, og de viste oss en del spennende kunnskap. Rart å tenke på at det er en del fysiologiske forskjeller på oss: En «uttørret» person kunne

drikke 4 liter vann nærmest «på styrten». Dette forteller van der Post om i sine bøker: «Ferden til Kalahari» og «Jegerens hjerte». Ta og les!!

(Jeg lar meg fort utfordre til foredrag om dette – for her er mye mer.) •

Noen av de fineste bildene i Tsodilo Hills. Ingen vet hvor gamle de er. Her var det som å vandre i et utendørs kunstmuseum.

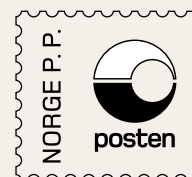

Foto: Hans Olav Rein

Du trenger ikke være ansatt i folkehøgskolen eller være medlem av NKF for å abonnere på steg. Abonnement tegnes hos Hilde på NKF-kontoret: hilde@ikf.no. Kr 200 for ett år.

TEMA FOR NESTE NUMMER: Sårbarhet